

Mastergradsoppgave

Carl-Magnus Nystad

Tilretteleggingens medalje
-med forside og bakside

Et casestudium av tilretteleggingens
konsekvenser i et nærområde

Høgskolen i Telemark

Fakultet for allmennvitenskapelige fag

Tilretteleggingens medalje -med forside og bakside.

Et casestudium av tilretteleggingens konsekvenser i et nærområde.

Masteroppgave i kroppsøving, idrett og friluftslivsfag

Av Carl-Magnus Nystad

Institutt for idretts- og friluftslivsfag

Fakultet for allmennvitenskapelige fag

Høgskolen i Telemark

SAMMENDRAG

Denne oppgaven forsøker å sette et kritisk lys på ulike typer for tilrettelegging av et turområde. Det har i over 100 år vært drevet med tilrettelegging av turstier og områder, men det kan virke som om tilretteleggingsønskene eller – kravene er større nå enn det de noen gang har vært. Det er stor vilje til tilrettelegging samtidig som det er lite fokus på hvilke konsekvenser slik tilrettelegging fører med seg.

Oppgaven fokuserer på hvordan turgåeren påvirkes av de ulike tilretteleggingene av turstien rundt Tinnemyra og hvordan disse fører til endringer i naturopplevelsene og for noen et endret turmønster. Turstien og området rundt Tinnemyra har vært oppgavens case. Turgåerens egne opplevelser og uttalelser rundt disse tilretteleggingene er drøftet og belyst opp mot oppgavens teoriforankring.

Den teoretiske forankringen omfatter Dag Østerbergs «sosiomaterialistiske handlingsfelt» som igjen bygger på Jean Paul Sartre`s begreper, situasjon, prosjekt og faktisitet. Disse begrepene er med på å forklare turgåerens opplevelse og hans motivasjon for å gå på tur. Oppgaven viser til Jan Ove Tangens begreper «tause forventninger og taus kunnskap». De tause forventningene som ethvert idrettsanlegg eller turområde kommuniserer vil være med på og enten inkludere eller ekskludere eventuelle brukere. Det kan virke som om noen tilrettelegginger får lettere aksept inn i et slikt turområde enn andre, mens andre er tydelig inkluderende eller ekskluderende. Oppgaven knytter seg også opp til andre teorier som kan utvide eller forklare tilretteleggingens konsekvenser.

Oppgaven konkluderer med at tilretteleggingen har innvirkning på turgåernes bruk av området. Områdets verdier endres i takt med tilretteleggingene, noe som kan slå ut både positivt og negativt. For øvrig viser det seg at områdets tilgjengelighet og beliggenhet kanskje er de viktigste faktorene til at brukerne velger å bruke området. Flere av intervjupersonene kommenterer dette selv om det ikke er noe tema i intervjuene.

Denne oppgaven er ment som ett av flere innlegg i debatten rundt tilrettelegging av turstier i Norge. En debatt som bare blir mer og mer aktuell.

FORORD

Denne masteroppgaven har vært med meg i flere prosjekter. Jeg har vært i ulike livssituasjoner med forskjellige oppgaver og prosjektet har dratt ut lenger enn det egentlig burde ha gjort. Nå som jeg setter en sluttstrek er det likevel med en viss tristhet. Eller i alle fall en forundring. Kanskje fordi tema og problemstillingen i oppgaven har vært så spennende og inspirerende i seg selv? Temaet har utløst mang en diskusjon rundt middagsbordet eller bare over en kaffekopp med kollegaer på jobb.

Nå er det vel slik at diskusjonene ikke bør ta slutt selv om oppgaven er levert. Tilrettelegging av turløyper og tilrettelegging generelt vil fremdeles være aktuelle tema i dagens (lokal)samfunn. Å tilrettelegge områder av helsefremmende årsaker ser ut til å bli viktigere og viktigere og det kan virke som om kravmentaliteten bare fortsetter å stige. Fremtiden vil nok by på mange problemstillinger og dilemmaer når det gjelder tilrettelegginger og bruk av turområder.

Jeg ønsker å rette en takk til flere personer som har holdt ut med meg og beveget meg fremover i denne prosessen. Først vil jeg trekke frem Alf Odden som har vært en god veileder og motivator. Uten hans hjelp og kompetanse ville prosjektet vært vanskelig å få til. Jeg vil også takke Annette Bischoff som fortsatte å veilede meg etter at Alf flyttet tilbake til Suldal. Jeg vil også takke resten av friluftslivmiljøet på Høgskolen i Telemark for mange gode og fruktbare diskusjoner og innspill. Dere har alle vært til stor hjelp.

Jeg vil også takke to av kollegaene mine, Bjørn Kvist og Kari-Anne B. Næss. Deres gjennomlesing og innspill i sluttfasen har vært viktig for at denne oppgaven ble levert. Takk for at dere var villige til å sette dere inn i oppgavens problemstillinger og særegenhet.

Takk til min familie som har oppmuntret meg og inspirert meg til å fullføre denne oppgaven!

Notodden, november 2013

INNHALDSFORTEGNELSE

Innledning	7
Problemfelt	7
Målsetting	9
Problemstilling	10
Avgrensninger	10
Tidligere forskning på området	11
<i>Tilretteleggingens innflytelse</i>	<i>11</i>
<i>Naturopplevelse og Verdier</i>	<i>12</i>
<i>Tilretteleggingens påvirkning på friluftsliv.....</i>	<i>13</i>
Casebeskrivelse.....	15
Notodden kommune	17
Tinnemyras venner	17
Tilretteleggingene rundt Tinnemyra.....	18
Tilretteleggingens omfang.....	23
Teorianvendelse	25
Det sosio-materielle handlingsfelt.....	25
<i>Perspektivets hovedpunkter.....</i>	<i>27</i>
<i>Prosjekt.....</i>	<i>27</i>
<i>Faktisitet.....</i>	<i>28</i>

<i>Situasjon</i>	30
Turverdier.....	32
Naturopplevelser	34
Tilretteleggingens konsekvenser	38
Tause forventninger, taus kunnskap, inklusjon og eksklusjon.....	40
Teorisammendrag	43
Metodiske valg	45
Case studie.....	45
kvalitative intervjuer	47
Datainnsamling.....	49
Valg av intervjupersoner	49
Anonymisering	50
Presentasjon av intervjupersoner.....	50
Forskerrollen	56
Valg av analysekategorier	57
Analyse/Resultat	58
Motivasjon.....	58
<i>Kontemplative verdier</i>	58
<i>Mosjon</i>	60
<i>Kombinasjonen naturopplevelse og mosjon</i>	62
<i>Vannflaten</i>	64
Tilretteleggingens natur.....	66

<i>Tilrettelegging som blir lagt merke til.....</i>	<i>67</i>
<i>Naturopplevelsen og tilrettelegging.....</i>	<i>68</i>
<i>Nødvendig tilrettelegging.....</i>	<i>69</i>
<i>Tilretteleggingens innvirkning på turen.....</i>	<i>72</i>
Oppsummering og Konklusjon.....	76
Tilgjengelighet og kvalitet	76
Beliggenhet.....	77
Terrengets form og utseende	79
Stien videre.....	82
Litteraturliste.....	83
Vedlegg	87
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	87

INNLEDNING

Store deler av Norges befolkning driver med friluftsliv, noe som i stortingsmelding 39 (2000 – 2001: 9) blir definert som ”opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse”. I området som jeg tar for meg i denne oppgaven (Tinnemyra) har det blitt tilrettelagt for slik friluftslivsutfoldelse gjennom en rekke tiltak som en lokal velforening har tatt initiativ til. De kaller seg ”Tinnemyras venner” og har søkt om midler (og fått midler og velvilje) for å tilrettelegge området. Gruppen har også selv stått for mesteparten av den praktiske tilretteleggingen.

Stortingsmeldingen (nr 39) sier at friluftsliv er en vei til høyere livskvalitet og det er derfor et mål å motivere befolkningen til å drive mer friluftsliv. En måte å gjøre dette på er å tilrettelegge for aktiviteten i seg selv, og for at flest mulig brukergrupper får anledning til å benytte seg av friluftslivet. Men forsvinner noe av friluftslivet når et turområde blir tilrettelagt? Endres kvalitetene i et turområde så mye at den naturopplevelsen turgåeren tidligere søkte ikke lenger blir å finne?

Teoretisk kan man se på dette ut fra forskjellige vinkler siden det både er kvalitative og kvantitative verdier som vurderes, og det er like mange meninger som det er turgåere om naturopplevelsesperspektiver, mosjonsperspektiver, sosiale perspektiver og andre perspektiver. Skal et tilretteleggingstiltak måles i antall brukere av et område, eller på kvaliteten av turen til hver enkelt turgåer?

Personlig finner jeg dette området svært interessant da det ligger i mitt nærområde, og er et av de områdene jeg benytter meg av til turer.

PROBLEMFELT

Det tilrettelegges stadig for at flere og flere skal få nyte naturopplevelser, holde seg i form og komme seg ut. Det å komme seg ut og holde seg i form ser ut til å være et gode som alle skal kunne benytte seg av. Det fokuseres mye på tilrettelegging for småbarnsfamilier,

funksjonshemmede, eldre og andre spesifikke brukergrupper. I disse sammenhenger kan det virke som om kvaliteten på et område er proporsjonal med hvor mye tilrettelagt området er.

Men øker verdien på et område i takt med tilretteleggingen? I første rekke blir ofte brukergruppene brukt som referansesystem for å svare på dette spørsmålet. Jo flere brukergrupper som kan benytte seg av området, jo bedre er det. Områder der det er tilrettelagt for rullestoler, svaksynte, barnefamilier og eldre blir fremstilt som foregangstiltak. Det er ikke mange nærområder som ikke er under lupen fra forskjellige interesseorganisasjoner som ønsker tilrettelegging og organisering av området. Skal områder tilrettelegges for flest mulig brukergrupper (barn, eldre, handicappede, syklister, etc.) eller for flest mulig brukere (enkeltbrukere av området)? Og hvor tett er sammenhengen mellom brukergruppene og (enkelt)brukerne?

Hva har all denne tilretteleggingen å si for brukerne av området? Selv om det er klart at mange brukere er svært tilfreds med "utbedringene" så er det også noen brukere som endrer bruken av området og noen få vil kanskje begynne å benytte seg av andre områder. Hvor mye tilrettelegging, og hva slags tilrettelegging, ligger innefor det brukerne av et område ønsker og aksepterer?

Hva skjer så med et område dersom antall brukere øker? Blir mulighetene for stillhet og kontemplasjon borte i støyen fra alle turgåere og joggere som trenger seg frem, eller for ikke å snakke om sykler og barnevogner som presses gjennom de grusete stiene. Kommer ungdom på mopeder og andre motoriserte kjøretøyer og forurensner området? Eller øker slitasjen og forsøplingen i området slik at det folk ser på som kvalitet på et turområde sakte men sikkert forsvinner? Dette er spørsmål som ofte ikke får stor nok plass i planleggingsprosesser, forvaltningsorganer eller media.

Og til sist, men ikke minst; hvor mye har tilretteleggingen å si for brukerne? Strømmer mennesker til området etter at tilretteleggingstiltakene er gjennomført eller handler bruken av et område også om mange andre faktorer som beliggenhet, topografi, flora og fauna?

Ut fra dette mener jeg at det finnes et behov for å vite mer om tilretteleggingens betydning for (lokale) turområder. Det er viktig for tilrettelegger å kunne støtte seg på forskning, analyser og skriftlig materiale for å forstå tilretteleggingens mekanismer på brukerne av området.

MÅLSETTING

I denne oppgaven ønsker jeg å få fram et nyansert syn på tilretteleggingen av et nærområde. Jeg har hatt en hypotese om at det må finnes et slags "skjæringspunkt" mellom områder som er for lite tilrettelagt og områder der tilretteleggingen har gått for langt. For brukerne av området vil dette "skjæringspunktet" variere avhengig av interesser, ferdigheter, form, holdninger og vaner. Ved å intervju ulike brukere av dette området ønsker jeg å få frem forskjellige meninger og verdier i forhold til tilretteleggingen rundt Tinnemyra.

For å få fram disse meningene og verdiene vil jeg fokusere på brukernes naturopplevelse når de er i området. Naturopplevelsen er noe som er vanskelig å sette ord på for mange av brukerne. I denne oppgaven vil jeg benytte meg av en vid og inkluderende tolkning av naturopplevelsen, og begrepet kan derfor i denne sammenheng forstås som den opplevelsen turgåeren møter eller får underveis på turen. En utfyllende eller mer bestemt beskrivelse kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

Ved siden av å beskrive brukernes tanker og meninger rundt tilretteleggingen ønsker jeg å se på tilretteleggingens betydning for bruken av området. Det er mulig å tenke seg et eksempel der brukeren mener at området er blitt forringet, og begynner å benytte seg av andre turområder. Eller kanskje velger brukeren fortsatt å bruke området på grunn av tilgjengeligheten? I motsatt fall kan brukeren oppleve at området har fått en mye høyere verdi etter tilretteleggingen og benytter seg mer av området nå enn tidligere.

PROBLEMSTILLING

Med bakgrunn i problemfeltet og mine målsetninger har jeg kommet frem til følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad (eller på hvilken måte) påvirker tilretteleggingen rundt Tinnemyra naturopplevelsen til turgåeren.
2. Finnes det andre elementer enn tilretteleggingen som avgjør bruken av området?

Dette er oppgavens hovedproblemstillinger. Jeg vil forsøke å konkretisere problemstillingene gjennom følgende spørsmål: Hvilke motiver har turgåerne for å velge Tinnemyra som sitt turområde og i hvilken grad bidrar tilretteleggingene til å fremme eller eventuelt hemme områdets attraksjonsverdi?

AVGRENSNINGER

I denne oppgaven ønsker jeg å favne bredt når det gjelder tilretteleggingstiltakene som er gjennomført i området rundt Tinnemyra og brukernes syn på disse. Jeg har ønsket å gå inn med et litt kritisk syn på tilretteleggingen som skjer ut fra egen skepsis til at all tilrettelegging øker attraksjon og verdi på et turområde. Jeg vil ikke i stor grad berøre forvaltningens syn og praksis på tilrettelegging generelt, men heller ha et fokus på brukernes oppfatninger.

Oppgaven er helt klart begrenset til området rundt Tinnemyra, et tjern som ligger i utkanten av Notodden. På den måten blir oppgaven begrenset til et nærområde i skogen, men jeg vil hevde at mye i teksten vil ha en overføringsverdi i forhold til tilrettelegging generelt.

Etter at denne undersøkelsen ble gjort er også turstien rundt Tinnemyra blitt lyssatt. Ikke som en tradisjonell lysløype, men med lavstrømbelysning festet i trærne og i små stolper langs stien. Bischoff (2012) beskriver denne lyssettingen som et godt eksempel på tilretteleggingens pedagogiske sider. Lyset (styrken og plasseringen) gir rom for sansing og opplevelse av skogen og på den måten blir turopplevelsen bevart.

Siden denne tilretteleggingen kom til etter mine innsamlinger av data har jeg valgt og ikke ta den inn i drøftingene i denne oppgaven. En avgjørelse som jeg er litt ambivalent til da lyssettingen kanskje er den tilretteleggingen som er mest tilpasset stien og landskapet i motsetning til flere av de andre tilretteleggingene som bare er lagt oppå naturen.

TIDLIGERE FORSKNING PÅ OMRÅDET

Forskning på friluftsliv i Norge er enda et ungt felt selv om friluftslivet i Norge har lange tradisjoner, faktisk helt tilbake til slutten av 1800-tallet. Flere undersøkelser viser at friluftsliv er den viktigste formen for fritidsaktivitet i Norge i dag. Rundt 90 % av den voksne befolkningen deltar i en eller flere fritidsaktiviteter i løpet av et år. (Odden 2008).

Som akademisk fagfelt er friluftslivet et lite miljø, men en rekke bidrag fra ulike disipliner og fagtradisjoner kan vi finne. Friluftslivsforskningen er likevel ikke en forskningsdisiplin i akademisk forstand. Innenfor det spesifikke friluftslivsmiljøet finnes det en håndfull med doktorgradsbidrag og kanskje et noe større knippe med hovedfags- og masteroppgaver. Forskning på friluftsliv er generelt tverrfaglig og den henter teorigrunnlag fra flere ulike vitenskapelige disipliner som geografi, sosiologi, etnologi, idrettsvitenskap og psykologi. (Odden 2008). Videre i dette kapittelet vil jeg ta for meg den forskningen innen friluftsliv som er mest relevant for denne oppgavens problemområde, nemlig tilrettelegging av turområder.

TILRETTELEGGINGENS INNFLYTELSE

Annette Bischoff (2012) har i sin Ph.D. tatt utgangspunkt i hvilken betydning tilrettelegging av turstier har for menneskers opplevelse, tolkning og forståelse av natur. Ulike sider ved stier og turstier belyses gjennom kultur, natur, forvaltning, politikk og ikke minst mennesker egne møter med stiene og den meningsdannelse som skapes i dette møtet.

Avhandlingen konkluderer med at tilrettelegging av stier og turstier har en grunnleggende betydning for menneskers opplevelser og forståelse av naturen. Stien i seg selv er en fortolkning av landskapet og den gir tydelige føringer for turgåerens fortolkninger av det

samme landskapet. Den viser hvilke kvaliteter i landskapet som er vektlagt i tilretteleggingen og disse blir premissleverandører til hva turgåeren opplever i og av landskapet.

Dag-Øyvind Olsen har i sin masteroppgave ”Tilrettelegging på ville veier – et kritisk blikk på tilrettelegging for friluftsliv” (Olsen 2009) vært svært kritisk til tilretteleggingen som gjøres i fjellområdene (hytteområdene) i Norge. Han har tatt utgangspunkt i Lifjell (Jønnbuområdet) og sett på reguleringsplanene for området. I oppgaven forsøker han blant annet å sette et skille mellom de ulike brukergruppene av området. Den tunge brukergruppen som er mye ute i fjellet og den brukergruppen som bare besøker fjellet i noen ferier. Det kan virke som om gruppen som bare er der i noen ferier har like stor eller muligens større innflytelse på tilretteleggingen av området enn den brukergruppen som ferdes der ofte. Muligens fordi de er i flertall. Men spørsmålet som Olsen stiller er likevel aktuelt. Hvilke brukere skal ha innflytelsesrett over planlagt og utført tilrettelegging og hvor lett skal det være å få gjennomført slike tilretteleggingstiltak som skaper til dels store endringer i landskapet?

NATUROPPLEVELSE OG VERDIER

Knut Egil Bekkevold (2008) belyser de underliggende meningsdimensjoner i friluftslivet gjennom Hans Børllis dikt og lyrikk. Bekkevold beskriver naturopplevelsen som summen av kroppslige, tanke- og følelsesmessige inntrykk aktivert av et sanselig samspill mellom menneske og natur. Hva som er natur forstår han som et individuelt betinget spørsmål.

I sin undersøkelse kommer han frem til sju hoveddimensjoner for ulike typer meningsinnhold i naturopplevelsen. Disse oppsummeres i opplevelse av estetikk, av ro og harmoni, av eksistensiell bevisstgjøring, av fellesskap, av sammenheng i tilværelsen, av frihet og av mystikk. Han går også videre og antar at ulike friluftslivspraksis og forskjellige typer naturmiljø har sterkere preferanser for enkelte opplevelser i forhold til andre. Eksempelvis viser han til at et fjellandskap egner seg særskilt for å nære en opplevelse av frihet, mens et skogslandskap er disponert for å få frem mystikken i oss.

Gjennom at ulike typer naturmiljø og naturelementer blir aktualisert for våre sanser og for vår bevissthet avgjøres vårt grunnlag for våre naturopplevelser i friluftslivet.

Tommy Langseth kommer med gode betraktninger knyttet til naturopplevelser i hans: ”Bidrag til forståelsen av fjellturens meningsfulle oppbygning – En hermeneutisk-fenomenologisk analyse av det å gå alene i fjellet”. (Langseth 2003). Masteroppgaven tar på seg å beskrive turopplevelsens essens men også å belyse de sammenhenger som gjør fjellturen til en meningsfull opplevd helhet. Oppgaven resulterer i 8 ulike temaer som går igjen i hans datamateriale og på den måten ser ut til å være konstruktive elementer for den helheten eller virkeligheten som fjellturen utgjør. Langseth beskriver også dynamikken mellom fjellturen og hverdagslivet, samt det at opplevelsene innen fjellturens virkelighet står i forhold til hverandre og utgjør på den måten en helhet.

Breivik og Vaagbø (1999) rapporterer utviklingstrekkene vedrørende fysisk aktivitet i den norske befolkningen i «Jakten på det gode liv». I perioden 1985-1997 har det blitt flere aktive mennesker og de vanligste aktivitetene de deltar i er fotturer i skog og mark, skiturer, jogging i mosjonshensikt, sykling, fotturer på fjell og vidde og svømming. Altså aktiviteter der folk kan organisere selv. Andre aktiviteter som krever tilretteleggelse er mindre vanlige.

Den fysiske aktiviteten er for de fleste motivert av fysisk og mentalt overskudd, avstressing/avkobling, gøy/moro og at det forebygger helseplager. Motivene endrer seg for øvrig avhengig av alderen til utøveren.

Rapporten konsentrerer seg om de statistiske utviklingstrekk og henviser bare til tidligere teorier i Breiviks rapport «Det gode lange liv og dets gleder» fra 1994.

TILRETTELEGGINGENS PÅVIRKNING PÅ FRILUFTSLIV

I forbindelse med prosjektet ”Friluftsliv, reiseliv og vassdrag” så Jon Teigland og Marit Vorkinn (1987) på hvilke effekter vannkraftutbygging i Aurlandsdalen hadde på friluftslivet og reiselivet på 1970-tallet. Hovedkonklusjonen fra prosjektet var at attraksjonsverdien fra området var blitt redusert og den økte tilgjengeligheten gjennom anleggsveier og bedret tilkomst ikke hadde økt bruken av området. Jeg vil komme tilbake til Teigland og Vorkinn i

teorikapittelet da forskningen (og en av figurene) har god overføringsverdi til tilretteleggingstemaet som jeg tar for meg i denne oppgaven. Selv om forskningen begynner å bli gammel, benytter jeg meg av deres figur og kategorier da det ikke har kommet annen forskning som viser dette på en bedre eller mer oversiktlig måte.

”I skogen og i skolten” heter doktorgradsavhandlingen til Odd Inge Vistad. (Vistad 1994). Her ser han på bruken av Femunden nasjonalpark, Rogens naturreservat og Långfjällets naturreservat. Avhandlingen var en større del av Femundsmarka-Rogen- Långfjället prosjektet som skulle gi mer kunnskap om brukerne, miljøpåvirkning og forvaltningseffekter. Prosjektet skulle igjen danne grunnlag for kommende forvaltningsplanlegging. I avhandlingen viser han til at graden av ”villmarkspurisme” gjennomsyrer brukernes holdninger til tilrettelegging og miljøpåvirkninger.

I NORSKOG rapport 2008-1 har Gundersen og Christensen sett på hvordan et endret skogbilde grunnet ulike tiltak i skogbruket innvirker på brukerne av området. Undersøkelsen de har gjennomført viser at store mengder død ved eller ferskt dødt trevirke gir nesten alltid lav preferanse, mens mindre mengder råttent ved i en naturlig halvåpen skog gir høy preferanse. Det viser seg også at informasjon er med på å øke forståelsen for og akseptet for økologisk riktig skog.

Ved siden av dette viser undersøkelsen at åpne foryngelsesflater og skogsbilveier ikke er særlig godt likt blant friluftsbukerne, selv om mye kan gjøres med tiltak knyttet til tilpasninger til stedets natur og landskap.

Folk preferer å se få eller ingen tegn etter menneskelig inngrep, enten dette er skogskjøtsel, veger, tilrettelegging eller andre tekniske innretninger i skogen.

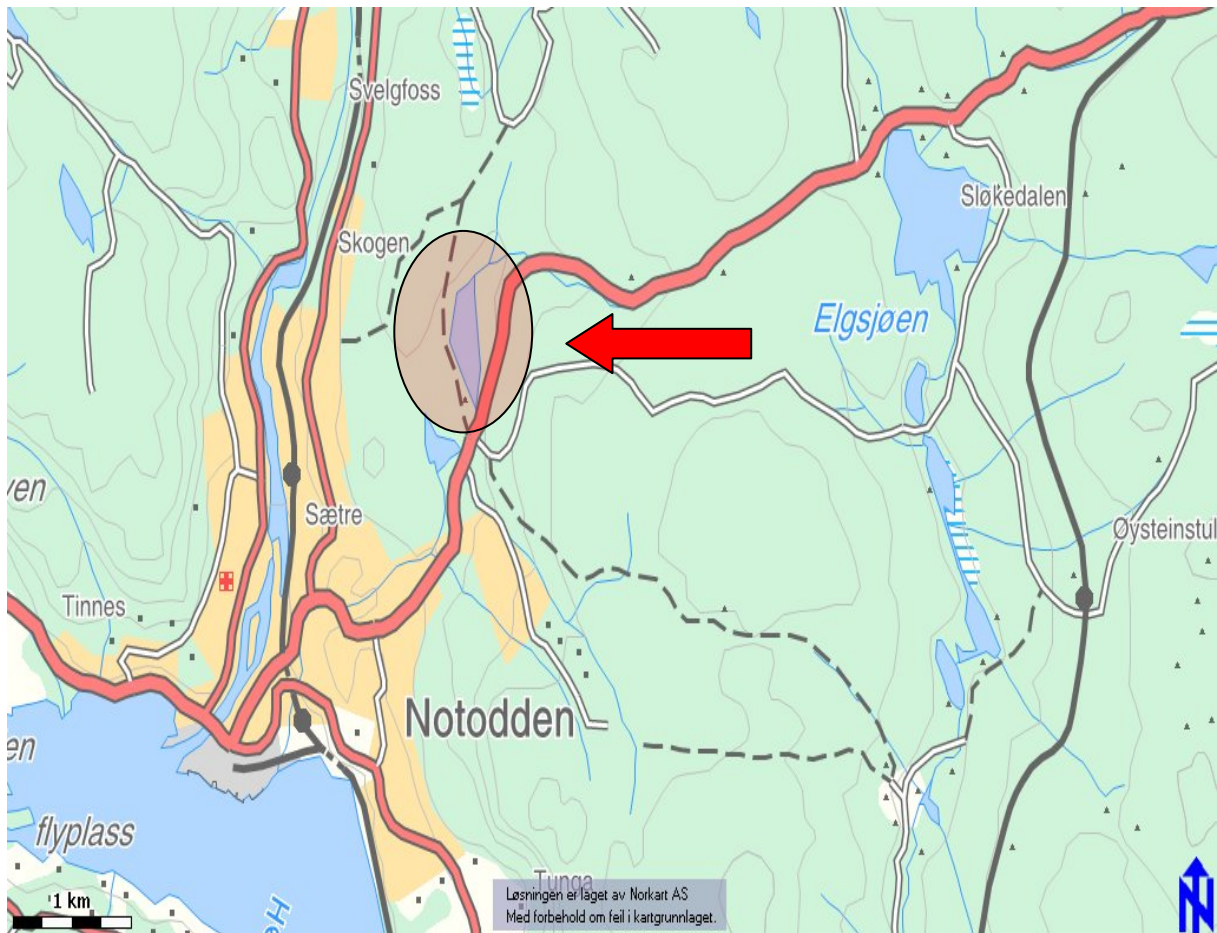
Gundersen og Christensen konkluderer med at forvaltningen har mye å vinne på å konsentrere hensynene til friluftslivet i planer, skjøtsel og forvaltning av bynære skoger.

CASEBESKRIVELSE

Tinnemyra er navnet på et vann som ligger nord i Notodden. Etter hvert har Tinnemyra også blitt navnet på stiene og områdene rundt vannet. Historisk har Tinnemyra tjent flere funksjoner for Notodden og omegnens innbyggere. Fra drikkevannskilde for Heddal kommune, og senere det samme for Notodden kommune etter at de to kommunene ble slått sammen til en kommune. Videre som badevann for de badeglade. Til og med et godt alternativ for hobbyfiskeren har Tinnemyra vært de siste 100 år. Dette er alle funksjoner som mer eller mindre hører fortiden til, men det er en funksjon Tinnemyra alltid har hatt, en funksjon som har blitt viktigere og viktigere for flere og flere av innbyggerne i kommunen; nemlig Tinnemyra som turområde.

Vannet Tinnemyra er lite og grunt og blir fort fristende for ”badenymer”. Det å bade ble dog ikke legalt før utpå 70 tallet, da kommunen fikk en annen drikkevannskilde. Nå i den senere tid kryr det av barnefamilier på badetur utpå sommeren. Det er stier og løyper som går rundt vannet, men det er også muligheter for de som vil gå lengre turer. Det finnes flere lengre merkede stier som har utgangspunkt fra Tinnemyra.

Skolene benytter seg av området til klasseturer og ekskursjoner og stedet er hyppig brukt til grillkvelder og andre arrangementer. Her er det mulig å samle froskeegg og fiske samt studere både flora og fauna. I området rundt vannet finnes rester av gapahuker og tidligere leirplasser som unge entreprenører har jobbet flittig med. Området er mest brukt på sommeren, men også på vinteren benytter byens befolkning seg av isen som legger seg tidlig der (på Tinnemyra). Da er det muligheter for å gå på skøyter og å isfiske. Klasser fra kunst og håndverksfag på høgskolen i Telemark fyller isen på vinterstid med snø og is skulpturer. På snørike vintre blir det kjørt opp preparerte skiløyper fra vannet. Løypenettet stekker seg derfra og flere titalls kilometer i retning Lisleherad og Kongsberg.

Området ligger i utkanten av Notodden sentrum rett nedenfor bydelen Høgås. Området ble på 70-tallet regulert av kommunen til friluftslivsformål. Det har siden den tid gått stier rundt vannet. Disse har det lokale turlaget hatt ansvaret for og de har siden den tid ryddet og holdt ”gangveiene” i orden. Siden området er flatt og lite kupert er det et svært godt egnet turområde.

Tinnemyra ligger i er et område med mye furuskog og myrer. Det er et rikt dyre og fugleliv rundt vannet. Det er variert flora i området. Tinnemyra skiller seg ikke spesielt ut fra andre skogsvann i østlandsområdet, men det har en del kvaliteter som er interessante. Det har i området vært drevet aktivt skogbruk, men grunneierene har latt det stå igjen et belte med skog inntil vannet. Med tilsig fra kalkrike bergarter er pH verdien så pass høy at for eksempel ferskvannskreps trives der. Padde, frosk og salamander (liten) er tallrike og i 2008 ble Stavtegen (*Ranatra linearis*) observert og bestemt der. Det er en sjelden art som i Norge tidligere bare er registrert i Østfold/Akershus.

NOTODDEN KOMMUNE

Det var først Heddal kommune som benyttet seg av Tinnemyra og vannet nedenfor (Grotbekk) til drikkevannskilder. Disse kildene forsynte de øvre bydeler med drikkevann. Etter kommunesammenslåingen i 1964 var det Notodden kommune som fikk ansvaret for drikkevannskildene. Det ble innført badeforbud i vannene så det ikke skulle forurennes unødvendig. Senere fikk Notodden andre drikkevannskilder og forbudet mot bading ble opphevet.

Notodden kommune regulerte området til friluftslivsformål på 70-tallet. Etter dette har Notodden turlag stått for rydding og merking av turløypene i området. Området har på grunn av dette fremstått som ryddig og presentabelt og kommunen har derfor ikke sett det som noen nødvendighet å styre eller detaljregulere noe mer.

Kommunen har vært positiv til de tilrettelegginger som har vært foreslått i området, og har også vært behjelpelige med avfallshåndtering, parkering, belysning, med mer.

TINNEMYRAS VENNER

Tinnemyras Venner er en interesseorganisasjon satt sammen av en velforening (Skogen vel) og Fellessenteret for funksjonshemmede på Notodden. Førstnevnte er en ren velforening, sistnevnte er en sammenslutning av 15 forskjellige organisasjoner for ulike grupper av funksjonshemmede i Notodden. Grupperingene drives på ideelt grunnlag med kun frivillig innsats som bærende element. Tinnemyras Venner har vært og er de bærende kreftene i prosjektet Tinnemyra for alle, et prosjekt som tar mål av seg til å ruste opp området rundt Tinnemyra og gjøre det tilgjengelig for alle. Svært mange av de tilretteleggingene som har skjedd har hatt sitt utspring i Tinnemyras Venner.

TILRETTELEGGINGENE RUNDT TINNEMYRA

Tilretteleggingen av området rundt Tinnemyra har foregått i flere trinn, og det har stadig kommet flere tilretteleggingstiltak som har blitt iverksatt. Det første arbeidet med tilretteleggingstiltak utover den merkede stien startet allerede helt på slutten av 1990-tallet. Jeg vil videre beskrive de tilretteleggingstiltak som finnes i området i dag og samtidig vil jeg understreke at det ikke ser ut til at tilretteleggingen stopper med dette.

Oppussing og rydding av stier

Stien som går rundt vannet er blitt ryddet og planert på en slik måte at det er mulig for rullestolbrukere å ta seg frem. Stort sett har stien blitt gruset i en meters bredde og flere steder er den blitt kantet med stein. På områder som tidligere var myrområder har det blitt lagt ned rør og matter slik at stien er tørr hele året. Stien er skåret inn i landskapet flere steder for å redusere helninger og innsnevring.

[Illustrasjon tilgjengelig i trykt utgave.]

Klopper og broer

Det er laget flere broer langs stien. Der det tidligere lå stokker over bekker som turgåerne måtte balansere på og der det var våte områder ligger det nå broer med rekkverk, store nok til at rullestoler kan krysse. Broene er blitt malt i en dyp grønnfarge så de ikke skal skille seg så veldig fra landskapet. De bærer preg av å være installasjoner med god kvalitet og lang holdbarhetstid.

Toalettanlegg

I enden av vannet, ved badestranden, er det blitt satt opp et toalettanlegg. Velforeningen som har ansvaret for tilretteleggingen har avklart med Notodden kommune at de skal stå for tømning i sommerhalvåret. På vinterhalvåret er dette toalettanlegget stengt. Det er for øvrig ikke samme behov for et slikt anlegg om vinteren da turgåerne ikke blir i området en hel dag.

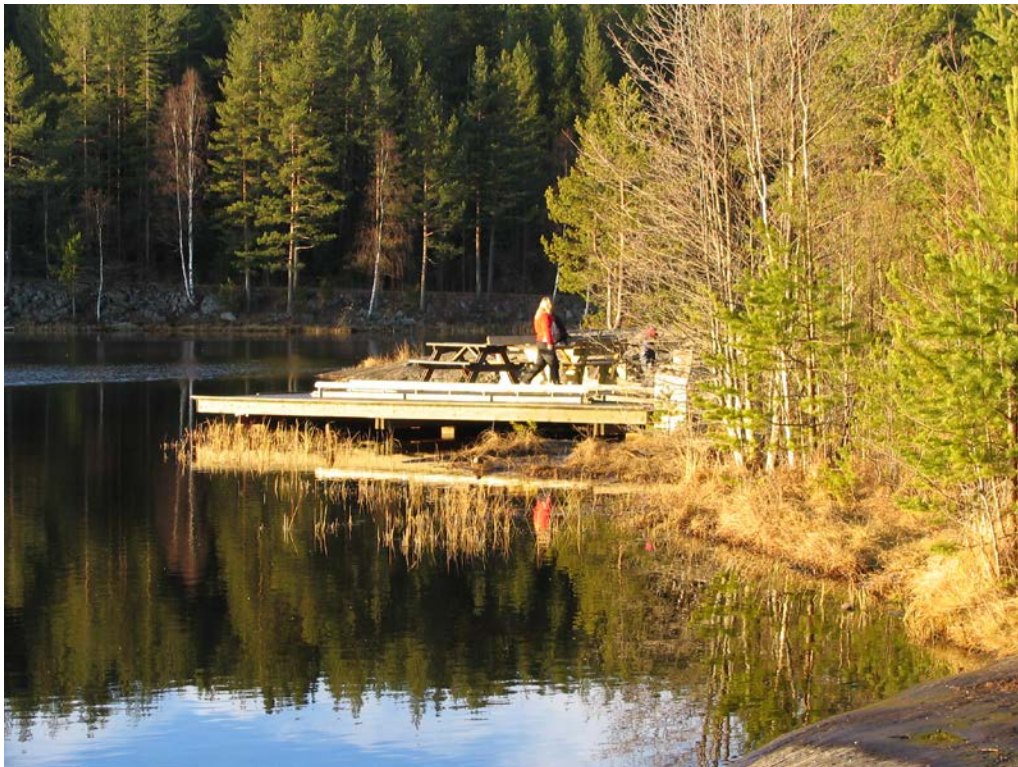

Parkeringsplass

Fra tidligere av har det vært tre parkeringsplasser rundt Tinnemyra. Det har vært mulig å parkere langs veien ved O-lagshytta (på sydsiden av vannet), og det har vært to små parkeringer i nordenden av vannet. Totalt var det plass til omlag 40-50 biler. Etter at de har utvidet parkeringen ved O-lagshytta er det i dag kapasitet til parkering av om lag 120-130 biler. Det står ikke biler langs skogsveien på nordsiden av vannet slik det gjorde før.

Grillplattinger

Det er blitt satt opp flere plattinger langs vannet. Disse er fundamentert på stablestein og flere ligger helt i vannkanten slik at det er mulig å bade fra dem. På hver platting er det plassert en eller to benker. Her kan turgåerne sette seg ned med niste, eller bare sette seg ned og nyte utsikten. På flere av plattingene er det murt opp utepeiser der en kan sette engangsgrillen eller eventuelt fyre et lite bål. Disse plattingene har blitt donert av ulike velforeninger og andre interesseorganisasjoner.

Benker

Som beskrevet over er det satt ut flere benker på plattingene. I tillegg til dette står det noen benker langs stien som gjør det mulig å sette seg ned. Flere av disse benkene står på åpne plasser (utkikksplasser) med god utsikt utover vannet.

Badeplasser/Strender

I enden av Tinnemyra er det lagt duk ut i vannet og kjørt på sand. Tidligere var det gjørmebunn i dette området. Sandstranden er omlag 20 meter vid og 10 meter bred. I bakkant er det opparbeidet en slette med plen. Anslagsvis er det plass til 50 - 60 personer på stranden. Det er laget en brygge som stikker rett ut i vannet fra stranden.

Ved O-lagshytta er det bygget en demning. Fra dammen er det satt en stige ned i vannet som gjør det mulig å hoppe fra dammen og ut i vannet. Dette gjør området populært for ungdom. I og med at Tinnemyra ikke er så dyp, blir vannet fort varmet opp på sommeren. Det er derfor mye ungdom og bader der, spesielt tidlig i sommersesongen.

Brygger

Det er satt ut en flytebrygge på ene siden av sandstranden som er forføyd inne på land. Fra den er det fint for barn å hoppe ut i vannet. Det er ikke dypere enn 0,5 meter på utsiden av bryggen, men den gjør det enklere for padlere å komme inn og ut av kanoer eller kajaker. Om vinteren brukes bryggen som ”skifteplass” for alle som skal ha på seg og ta av seg skøyter.

Det ligger også en flytebrygge midt uti vannet. Denne ligger ankret opp og er et populært mål for unge og fremadstormende svømmere.

Baderamper

En av plattingene er tilrettelagt med baderampe beregnet for rullestoler. Denne er festet i kanten på plattingen og strekker seg 8-10 meter ut i vannet. Dette muliggjør bading for funksjonshemmede.

Søppelstativer

Ved flere av plattingene er det satt opp søppelstativer. Dette hindrer området fra å bli forsoplet. Kommunen har ansvaret for å tømme søppelstativene og gjør det jevnlig. Håndteringen av søppel ser ut til å fungere greit.

TILRETTELEGGINGENS OMFANG

Generelt sett er området rundt Tinnemyra mye tilrettelagt. Det virker som om fokuset for tilretteleggingen har vært å åpne området for flest mulig brukergrupper, heller enn å fokusere på noen få. En av grunnene til dette er kanskje involveringen fra Fellessenteret for funksjonshemmede på Notodden. Både kommunen, pressen og lokalsamfunnet har sett svært positivt på denne utviklingen. Det har derfor vært utelukkende positiv reklame og omtale av tilretteleggingen uten at noen kritisk røst har kommet frem.

Kommunen kan ikke vise til noen ferdig reguleringsplan for området. De har frem til nå godtatt tilretteleggingen etter hvert som forslagene (og behovene) har kommet. Tiltakene har derfor latt seg gjennomføre.

TEORIANVENDELSE

Jeg har valgt å benytte meg av Østerbergs sosio-materielle handlingsfelt som overordnet teoretisk ramme for denne oppgaven. Dette fordi tankegangen og begrepene hans er svært passende på dette med grad av tilrettelegging som innvirker på turgåerens opplevelse av handlingsrom på stien. Videre benytter jeg meg av Vaagbø, Vistad og Odden knyttet til begrepet turverdier. Innenfor naturopplevelse bruker jeg Bischoff, Langseth, Bekkevold, Csikszentmihalyi og Vittersø. Jeg kommer inn på Vorkinn og Teigeland når jeg ser på den praktiske tilretteleggingens konsekvenser, mens jeg tilslutt ser på begrepene til Tangen «tause forventninger og taus kunnskap». Her kommer også Ørbeck Hansen og Bischoff inn.

DET SOSIO-MATERIELLE HANDLINGSFELT

Denne oppgaven vil i stor grad bygge på perspektiver og begreper hentet fra Dag Østerbergs (1990, 1998) tekster om det sosio-materielle handlingsfelt. Østerberg har igjen hentet sine perspektiver og begreper fra den franske filosofen Jean-Paul Sartre (1905-1980).

«Sosio-materialitet går ut på at man anser materielle strukturer som innvirkende og begrensende på menneskers handlinger» (Veiden og Burkeland 1999:160).

En sosio-materiell tilnærming til samfunnsspørsmål innebærer en forståelse av at samfunnslivet foregår på gater og torg, på arbeidsplasser, til fots eller i bil, i hverdags- og fritidssammenhenger og ikke bare i menneskers sinn eller mentalitet. (Østerberg 1998:26). Østerberg selv beskriver det videre slik:

En sosio-materiell tilnærming legger vekt på at menneskelivet er en materiell tilværelse i materielle omgivelser, den materielle virksomheten forandrer omgivelsene, som spor eller tegn, eller som redskap og andre formålstjenlige former. Materien –

som kalles ”natur” når den ikke bærer spor etter menneskers virksomhet – blir preget av samfunnslivet, den blir til sosio-materie. Omgivelsene fremstår som et sosio-materielt handlingsfelt hvor sosio-materien på et vis henvender seg til menneskene i feltet, som svarer tilbake gjennom sin adferd. (Østerberg 1998:27).

Omgivelsene rundt oss oppfattes som et sosio-materielt handlingsfelt som på ulike måter kan legge føringer og begrensninger for handlingene våre. Disse omgivelsene har blitt og blir satt preg på av tidligere og nåværende generasjoner og vil derfor inneholde betydninger og meningsinnhold som taler til oss om hva som er riktig adferd i de ulike situasjoner.

Omgivelsene har i uminnelig tid vært bearbeidet av mennesker før oss og fremstår derfor som ulike kulturlandskap. Unntak fra kulturlandskapet kan for eksempel være snøkledder vidder uten skispor. Her ligger det ingen føringer i seg selv i handlingsfeltet. (Østerberg 1990: 68-69).

Østerberg setter med dette et skille mellom bearbeidet materie (sosio-materie) og natur (som ikke er bearbeidet). Tordsson beskriver hvor forskjellig det kan erfares å vandre i fjellet når en selv velger vei, eller når en følger den merka løypa. Når en selv velger vei må en stadig skjelne, vurdere og foreta valg. Det er opp til den enkelte å finne en rytme, ta pauser, stanse og se eller gå videre. Turgåeren må sanse og fortolke og leve denne ut i handling. På en merka løype derimot blir turgåeren fortalt hvor han skal gå, hvor det er passe å ta pauser, hvor lang tid turen skal ta og hvilke severdigheter som er verd å få med seg. (Tordsson 2003:41-42).

Jeg opplever Østerberg`s perspektiver og begreper som svært verdifulle i forståelsen av forholdet mellom menneske og samfunn. Hans klare beskrivelse av hvor mye som er kulturelt eller samfunnsmessig betinget gir en pekepinn på hvor begrensede valg vi ofte tar og hvor mye vi lar oss styre av kulturen og samfunnet rundt oss. Begrepene prosjekt, faktisitet og situasjon gir mulighet til å analysere møtet mellom menneske og verden rundt på en lett forståelig måte. Odden beskriver det sosio-materielle handlingsfeltet slik:

En handling som har en intensjon, får hos Sartre og Østerberg betegnelsen prosjekt. Et eksempel på et prosjekt kan for eksempel være en friluftaktivitet som skitur. De

materielle rammene rundt prosjektet og utøverens ulike egenskaper får betegnelsen faktisitet. Dette kan da henholdsvis dreie seg om forhold som naturtype, vær, snøforhold og skiutstyr, og forhold som kjønn, alder, bosted og sosial bakgrunn. Begrepet situasjon omfatter møtet mellom prosjekt og utøverens og omgivelsens faktisitet. I tillegg til at begrepet viser til at enhver handling er situert i tid og rom. (Odden 2008:192)

Selv om verken Sartre eller Østerberg i første rekke tar utgangspunkt i friluftslivsprosjekter, så passer det veldig godt å overføre deres perspektiv på fenomenet friluftsliv, derunder turgåing. Å tolke utsagn fra turgåerne inn i dette perspektivet kan frembringe en bakenforliggende årsak til turgåernes valg som ofte ikke kommer klart tilsyne i en samtale.

PERSPEKTIVETS HOVEDPUNKTER

PROSJEKT

All menneskelig virksomhet uttrykker hensikter, uavhengig om disse hensiktene står klart for den som handler, eller om de bare kan vises gjennom ettertanke og på den måten forstås som ett eller flere prosjekter (Østerberg 1990). Østerberg selv beskriver innholdet i begrepet prosjekt på følgende måte:

Menneskelig virksomhet uttrykker hensikter, hva enten disse står klart for den som handler, eller bare viser sin betydning ved oppriktig, selvransakende ettertanke. Hva enten vi handler av vane eller besluttsomt og årvåkent, kan virksomheten tolkes som et prosjekt, det vil si som et utkast til en forandring av omverden, et utkast som tar form etter som det virkeliggjøres, og avsluttes med å avleire seg i verden som verk, hva enten det dreier seg om enestående verker eller simpelthen et alminnelig dagsverk, eller som et spor, et avtrykk, et minne. (Østerberg 1990:66)

I friluftslivssammenheng kan prosjektbegrepet knyttes til bestemte sider av en tur, for forståelsens skyld kan det kalles delprosjekter, men jeg vil også bruke begrepet mer generalisert slik at turen i seg selv kan karakteriseres som ett prosjekt.

Prosjektet dannes på bakgrunn av en mangel, et ønske om å endre noe. Det er menneskets situerte og totale frihet som er utgangspunktet for handlingen. Nygaard (1995) beskriver dette som et fravær av noe som faktisk burde finnes og handlingene (prosjektet) blir da et resultat av at man prøver å finne noe som i teorien skal være tilgjengelig, men som ikke er tilgjengelig der og da.

Den menneskelige frihet er den grunnleggende egenskap som gjør menneske til et menneske, eller sagt på en annen måte - menneskelig eksistens defineres av og ved menneskets handlinger. (Nygaard 1995:111)

Handlingene forutsetter altså friheten til å handle, noe som igjen er avhengig av omgivelsene og den som handler. To turgåere kan derfor ha helt ulike prosjekter for samme tur siden prosjektet ikke bare er avhengig av omgivelsene, men også turgåerens egne erfaringer og ferdigheter.

FAKTISITET

Faktisitet er det andre sentrale begrepet i teorien om det sosio-materielle handlingsfelt. Imidlertid har begrepet flere dimensjoner og de blir ofte forstått og vektlagt forskjellig. Jeg vil beskrive disse dimensjonene nærmere.

Østerberg er opptatt av de materielle omgivelsene rundt oss. Disse danner faktisiteten og rammene for våre handlinger.

Dermed fremstår fjellet som bratt først når jeg forsøker å bestige det, men som solid dersom det brukes som ly. Samtidig er det ikke resultat av min forestillingsevne, det er

noe annet enn min bevissthet. Denne væren – det er fjellets faktisitet. (Østerberg 1986:11).

Omgivelsene rundt oss er altså faktisiteten. Det kan forstås som den første dimensjonen. Det kan dreie seg om ting i naturen som skog, fjell og vann, men det kan også dreie seg om stier, plattinger og grillplasser. En annen dimensjon er våre evner og ferdigheter. (Østerberg 1990:67). Våre evner og ferdigheter vil være med på å gi oss muligheter og begrensninger når vi skal handle i en gitt situasjon. Det kan være alder, kjønn og fysikk, men det kan også være kondisjon og dagsform, erfaringer og tekniske ferdigheter. En tredje dimensjon er sosial og kulturell bakgrunn. Den kan også omfattes av faktisitetsbegrepet og kan ha stor innvirkning på hvordan turgåeren velger å handle.

Et problem som oppstår når en legger så mange dimensjoner inn i faktisiteten er at begrepet blir vanskelig å håndtere. Dets ”altomfattenhet” gjør det vanskelig egnet som analyseverktøy. Odden (Odden 2008:200) gjør en forenkling ved å dele faktisiteten inn i en indre og ytre faktisitet. Det vil si omgivelsenes faktisitet og utøverens faktisitet. Den indre faktisiteten vil da omfatte alt det som ligger til vår erfaring og bakgrunn, mens den ytre faktisiteten vil omfatte det stofflige ved vår kropp og våre omgivelser.

Faktisiteten setter rammer for våre handlingsalternativer. Selv om faktisiteten setter grenser så er disse grensene mulige å overskride. Er for eksempel været dårlig er det fortsatt mulig å få til en fin tur. Strømme (2005) sier at grensene ved faktisiteten er flytende eller kan flyttes og viser til eksempel hentet fra skikjøring:

...en nybegynner som skal renne ned en bakke og prøve å svinge er som oftest stiv i knær og hofter. En liten ujevnhet kan være nok til å falle, og han får ikke skiene til å svinge selv ikke på jevnt tråkket underlag. På den måten merker han sin faktisitet. En mer øvet skiløper vil være mykere i kroppen, og får gjerne til svinger på jevnt og tråkket underlag. Men han vil merke sin faktisitet på krevende underlag. En dyktig skiløper vil klare å svinge i bratt og krevende terreng uten et preparert underlag. (Strømme 2005:20)

I friluftslivet, og hverdagslivet forøvrig, vil det være mulig å kunne erverve stadig nye erfaringer og gjennom det øke sitt ferdighetsnivå. Det økte ferdighetsnivået endrer faktisiteten og kan derfor gi muligheter for nye prosjekter som tidligere virket uoppnåelige.

Turgårens møte med faktisiteten, (eller i alle fall) den ytre faktisiteten, vil i min oppgave ofte være avhengig av stiens utforming. Turgåeren vil møte stiens faktisitet på en helt annen måte dersom han forsøker å følge et svakt og kronglete dyretråkk enn om han følger en godt merket og opparbeidet gangsti. En lite erfaren turgåer vil oppleve og eventuelt begrenses av stiens faktisitet dersom den er lite tilrettelagt. En mer erfaren turgåer vil først oppleve faktisiteten som begrensende dersom stien virkelig blir krevende (bratt, utydelig, osv.).

SITUASJON

«Enhver handling og ethvert prosjekt finner sted i en situasjon. Menneskets frihet er ikke å heve seg over situasjonene, men å være i dem på en måte som bekrefter ens mulighet for valg. Hva vi gjør ut av situasjonene beror på vårt valg og vår virksomhet. Men situasjonene setter – riktignok uklare – grenser for hva som kan gjøres.» (Østerberg 1998:27).

Situasjonenes henstillinger til oss vil variere avhengig av materialiteten. I sitt ytterste kan man si at ren materie (uberørt natur) ikke stiller krav og vi kan forholde oss fritt. Eksempler på dette kan være fjell og fjorder, skog og myr, vinterfjell, dyr og fugler og ville vekster som utgjør omgivelser. Bearbejdede omgivelser slik som kulturlandskap stiller heller ikke så mange krav til oss, men det ligger mange henstillinger der på bakgrunn av tidligere aktivitet i området. Så fort de bearbejdede omgivelserne blir eiendom stilles det krav til oss. Gjerder og bommer, hus og hytter vitner om krav til riktig valg i situasjonene både for eier og turgåere (Østerberg 1998:71-73).

I friluftslivssammenheng må situasjonen forstås som møte mellom turprosjektet, utøverens faktisitet og omgivelsernes faktisitet. Situasjonen vil med andre ord bli bestemt av vårt konkrete turprosjekt, når og hvor turen er lagt og hvem vi er. (Odden 2008).

Vi befinner oss alltid i en situasjon. Vi er situerte. Østerberg beskriver det slik:

Et arbeidslag som arbeider godt med en oppgave, kan sies å være godt situert i denne (begrensede) sammenhengen. Prosjekt og situasjon er samstemt på en slik måte at formgivingen (eller formingen) overskrider kroppens, materiellets og materialenes faktisitet. (Østerberg 1990:70)

Et eksempel på å være dårlig situert kan være når en turgåer går ut kledd for strålende vær, men blir overrasket av regn og blir dyvåt. For turgåeren vil prosjektet og situasjonen være i disharmoni. Andre ganger kan det være annerledes. Da er du godt situert. De gangene du kan føle deg som fisken i vannet. Du merker ingen motgang og faktisiteten gir bare muligheter og ingen begrensninger.

Dette kan også ses fra helt motsatt side. Erfarne og godt utstyrte fjellfolk kan føle seg overkvalifisert og dermed bli dårlig situert dersom turløypa ikke byr på noe som helst av ”utfordringer”. Det kan føles som om alle valg ble tatt da området ble tilrettelagt.

Å være godt situert ligger nært opp til begrepet ”flow” som stammer fra Csikszentmihalyi. (Csikszentmihalyi 1990). Telseth bruker begrepet når han beskriver frikjørernes gode opplevelse når de farer nedover fjellsidene. (Telseth 2005) Å kunne beherske ulike snøforhold og forskjellig type terreng, virkelig kjenne at kroppen spiller på lag med omgivelsene, det gir en opplevelse av mestring.

Når en persons ferdigheter korrelerer med den utfordringen dette innebærer kan en oppleve en tilstand av flow (Csikszentmihalyi 1991). Det vil si at uavhengig av ferdigheter kan alle mennesker oppleve flow bare oppgaven står til riktig ferdighetsnivå. Flow er en optimalopplevelse, men den kan inntreffe over et nokså bredt spekter. Det viktige er å være helt og fullt tilstede i situasjonen. Vi overskrider vår faktisitet og går inn i eller opp i handlingen. På den måten føler vi oss i ett med omgivelsene.

Når en turløype opparbeides og merkes, så endrer situasjonene som møter turgåeren karakter. Situasjoner der turgåeren tidligere måtte ta valg endres eller blir eventuelt borte. Som for eksempel situasjonen der turgåeren tidligere måtte velge mellom å snu eller bli våt på beina finnes ikke lenger. Er man nødt til å forta et ”do-besøk” ser man ikke lenger etter et egnet sted

på utsiden av stien, men man skynder seg heller frem til toalettanlegget. Slik kan man se at tilretteleggingen endrer på situasjonene som oppstår underveis i turen.

En turgåer som var godt situert før tilretteleggingene kan bli overkvalifisert for den tilrettelagte stien og dermed bli dårlig situert for turen. Ferdighetene overstiger den utfordringen som stien kan gi. En turgåer som derimot var for dårlig situert for stien på grunn av manglende ferdigheter før tilretteleggingen kan etter tilretteleggingen bli godt situert. Her kan den tilrettelagte stiens utfordringer passe godt overens med turgåerens ferdigheter og prosjekter.

TURVERDIER

Det finnes mange ting ved turen som har verdi for turgåeren. Det kan være opplevelsen eller roen, vakkerheten eller mystikken, slitet og mosjonen eller det sosiale aspektet, dersom det er flere på turen.

Vaagbø presenterer i «Den norske turkulturen» (Vaagbø 1993:8) resultater som viser klart at det er de kontemplative verdiene som er viktigst for de som går på tur. (78,8 % svarte at de gikk på tur i skog og mark.) Dette stemmer godt overens med tallene som Vistad presenterer i ”Den gode turen – eit forskningsprosjekt” (Vistad 2007). Vistad viser til kontemplasjon, fysisk aktivitet, sosiale motiv og naturopplevelse som de viktigste motivasjonsgruppene. Dette er helt i samsvar med Vaagbø. Odden (Odden 2008) slår sammen de 10 viktigste motivene i SSBs levekårsundersøkelse fra 2001 i fire kategorier:

- å komme vekk fra hverdagslivets stress og rutiner, samt å samle nye krefter (kontemplasjon)
- mosjon, helse og aktiv bruk av kroppen
- opplevelse av naturen
- sosialt samvær med familie og venner

Videre oppsummerer han at deltakelsen og oppslutningen er klart størst i de enkle og lett tilgjengelige friluftaktivitetene som fotturer og utendørs bading. Tilgjengeligheten i vid

forstand forstås som geografisk avstand, økonomiske ressurser, kulturelle normer og praktiske kunnskaper og den er avgjørende for at oppslutningen kan bli stor.

En av turverdiene som Vaagbø trekker frem i rapporten er samværsformen turgåerne har på tur. Tre fjerdedel av turgåerne går mest sammen med venner eller familie, og bare en fjerdedel går mest alene. (Vaagbø 1993:4). En konsekvens av denne samværsformen vil jo bety mye for hvordan tilretteleggingen av stier blir gjennomført. Den tradisjonelle kanaliseringen med bare en smal sti vil altså i mange tilfeller ikke stemme overens med denne samværsformen som er ønsket av mange av turgåerne.

Disse motivene og verdiene knyttet til turgåing og ”den norske turkulturen” som Vaagbø, Vistad og Odden viser til kan gi en god indikasjon på hva som er viktig å tilrettelegge for dersom området skal utnyttes på en best mulig måte. Det er viktig å presisere at dette er på et generelt nivå. Funnene til Vaagbø, Vistad og Odden er gjennomsnittstall på landsbasis og vil derfor ikke nødvendigvis speile de lokale variasjoner og forskjeller som finnes.

Med dette utgangspunktet bør alle tilrettelegginger planlegges ut fra et helhetlig perspektiv. Det er mange verdier og ønsker som stien skal ivareta. Det blir for eksempel viktig hvordan stien eller turløypa er utformet. Er løypa bred nok til at det kan gå flere personer i bredden? Siden tre fjerdedeler av turgåerne går sammen med venner eller familie er det viktig at det er plass til alle i løypa. Å gå etter hverandre i en lang rekke støtter i liten grad opp om det sosiale aspektet ved turen. Strekker løypa seg over et langt nok stykke slik at de turgåerne som ønsker det får oppleve naturens stillhet og fred? Er det mulig å imøtekomme begge disse ønskene samtidig? I mange tilfeller vil det være slik at en type tilrettelegging gir stien en spesiell verdi, men utelukker en annen. Vil en bred sti beregnet for sosiale turer og mosjonister gi turgåeren mulighet til å oppleve naturens stillhet og fred?

Kontemplative, sosiale og fysiske verdier kan altså være vanskelig verdier å forene i ett og samme område. På sett og vis vil dette være motsetninger når vi tenker på tilrettelegging. Naturopplevelse og kontemplasjon vil på mange måter komme mest frem der det ikke er tilrettelagt siden tilretteleggingene ofte er med på å fortrenge disse verdiene.

NATUROPPLEVELSER

Naturopplevelser er et begrep med mange individuelle tolkninger og forståelser. Bischoff (Bischoff 2012) tar utgangspunkt i relasjonen som skapes mellom det enkelte menneske med alt vi har kroppsliggjort, omgivelsene og den kulturelle og sosiale konteksten. Med utgangspunkt i hennes samtalepartneres refleksjoner beskriver hun innholdet i naturopplevelsen til å være en følelsesmessig opplevelse, en mental og åndelig opplevelse. Den kan være ekstraordinær eller hverdagslig. Den er ofte i natur med lav grad av tilrettelegging. Den kan være en opplevelse av relasjon og slektskap med natur eller bare frihet, balanse eller flyt. På mange måter kan den oppsummeres i det å være en opplevelse av selvet i møte med naturen. Det bør også stilles spørsmål om naturopplevelse er en opplevelse av den rene, urørte naturen, eller om det heller er snakk om en opplevelse ut fra forståelsen av sammenhengen mellom kultur og natur. Er det mulig å oppleve naturen som kun natur eller vil opplevelsen alltid være kontekstavhengig.

Langseth beskriver det slik: ...å irritere seg over et gnagsår under en fottur er like mye naturopplevelse som en estetisk beskuelse av en fjelltopp i solnedgang” (Langseth 2003:4). En naturopplevelse er selvfølgelig en svært sammensatt opplevelse der vi ofte bruker alle sansene våre for å ta inn over oss ”selve opplevelsen”.

En fjellvandrers forståelse av et landskap er annerledes enn ingeniørens og gjeterens. Blikket på naturen er ikke gitt av naturen selv, men er symbolsk konstruert og sosiokulturelt og historisk betinget. Dette beskriver Langseth (Langseth, 2003) når han diskuterer begrepet natur. Selv om turgåeren av yrke er ingeniør trenger han ikke alltid å se på naturen som høydekvoter og ledelinjer. Han kan også se på den i rekreasjonsøyemed. På den måten vil naturen også kunne oppfattes forskjellig i forhold til brukssammenheng.

Langseth knytter den sammensatte naturopplevelsen til åtte temaer i fjellturen og argumenterer for at disse temaene inngår i et komplekst forhold til hverandre. Til sammen utgjør de fjellturen som helhet. Temaene henger sammen, og tar du bort ett av disse har det innvirkning på opplevelsen av de andre temaene. Å være underveis (1). Å slite / ”kjenne at en er i live” (2). Å persipere / ”nyte vakker natur” (3). Frihet / å ”slippe unna det daglige maset” (4). Forskjell fra dagliglivet (5). Fravær av mulighet til å gjøre noe annet enn det man gjør (6). Å avdekke nye sider ved seg selv (7). En begynnelse og en slutt (8).

Når hverdagslige omgivelser eller ”objekter” som indikerer hverdagslivet bringes inn i fjellturen forringes naturopplevelsen (Langseth 2003:121). Dette skiller seg likevel fra det å tenke på hverdagslige ting som derimot tilhører turen og ikke forringer opplevelsen.

Når fjellturens naturopplevelse skaleres ned til en tur rundt Tinnemyra faller flere av hans temaer delvis eller nesten helt bort. En 30 minutters gåtur kan på mange måter ikke sammenlignes med en fire dagers fjelltur. Å sammenligne disse ulike turtypene er da heller ikke min mening å gjøre. Det jeg ønsker å få fram ved temaene som Langseth beskriver er at de utgjør en helhet som kan kalles for naturopplevelse, og denne opplevelsen endres eller i verste fall forringes dersom temaene endres eller tas bort.

Et eksempel som kan illustrere dette er som følger. Kan du gå turen rundt Tinnemyra i de samme klærne som du sitter i på kontoret (går på jobb i)? Trenger du verken å skifte sko eller bekledding fordi tilretteleggingen sørger for at du kan gå på lave sko og i dressbukse uten fare for å bli våt fra underlaget eller fra kvister eller strå som henger inn fra siden av stien. Forskjellen fra dagliglivet eller arbeidslivet (ett av Langseth`s temaer) blir da så liten at det er svært sannsynlig at naturopplevelsen endres eller forringes.

Bekkevold (2008) beskriver naturopplevelsen som summen av kroppslige, tanke- og følelsesmessige inntrykk aktivert av et sanselig samspill mellom menneske og natur. Bekkevolds stemninger eller hoveddimensjoner henger også sammen i en type totalitet, men de kan også eksistere hver for seg. Ulike typer landskap og naturelementer nærer ulike naturopplevelser og på den måten kan et område passe utmerket for en type opplevelser, men dårligere for andre typer opplevelser.

Hvordan vi fysisk blir ledet til og gjennom naturområdet vil ha innvirkning på naturopplevelsen. Ut fra Bekkevold vil det derfor være mulig å favorisere ulike typer opplevelsesdimensjoner gjennom ulike typer tilrettelegging. Videre beskriver Bekkevold at mye av friluftslivsfokuset i dag handler om praktiske ferdigheter og transport. Det å komme fra ett sted til et annet. Dette stemmer til dels godt overens med den tilretteleggingen som har skjedd rundt Tinnemyra. Det handler om å kunne gå rundt vannet – enkelt og greit. Men det som også er blitt tilrettelagt er plasser der det er mulighet for å sette seg ned for å hvile eller prate. Disse plassene er kanskje mer tilrettelagt for det Bekkevold kaller «væren» i natur, om

sansingen og samspillet mellom menneske og natur. Her kan fokuset dreies fra målet der fremme til bevisstgjøringen av de naturomgivelser vi til enhver tid er i.

I sin undersøkelse kommer han frem til sju hoveddimensjoner for ulike typer meningsinnhold i naturopplevelsen. Disse oppsummeres i opplevelse av estetikk, av ro og harmoni, av eksistensiell bevisstgjøring, av fellesskap, av sammenheng i tilværelsen, av frihet og av mystikk. Han går også videre og antar at ulike friluftslivspraksis og forskjellige typer naturmiljø har sterkere preferanser for enkelte opplevelser i forhold til andre. Eksempelvis viser han til at et fjellandskap egner seg særskilt for å nære en opplevelse av frihet, mens et skogslandskap er disponert for å få frem mystikken i oss. Ved at ulike typer naturmiljø og naturelementer blir aktualisert for våre sanser og for vår bevissthet avgjøres vårt grunnlag for våre naturopplevelser i friluftslivet.

For at en naturopplevelse skal være en god naturopplevelse (slik vi som oftest assosierer ordet) er vi avhengige av at vi opplever situasjonen som behagelig, interessant eller spennende. Dette betyr at det må være et sprik mellom forventningene våre og feedbacken - svaret vi får på forventningene. Men det må heller ikke være for store sprik, for da kan situasjonen arte seg som dramatisk. Situasjoner som har et passe sprik mellom forventninger og feedback kalles også "flow-situasjoner". Csikszentmihalyi (1991) beskriver at flow situasjoner bidrar til å bedre opplevelseskvaliteten.

Et passe sprik mellom forventning og feedback krever oppmerksomhet av turgåeren i mitt tilfelle. Og dette er en av de tingene som kjennetegner flowopplevelsen: Full konsentrasjon og fokus om oppgaven du holder på med. Csikszentmihalyi sier at vi i handlingen kan miste oss selv, bare fordi vi er så fokusert på selve handlingen eller aktiviteten. I Sartres begrepsverden vil dette være situasjonen der vi overskrider vår faktisitet og bare går inn i handlingen. Vi er i ett med våre omgivelser.

I lys av dette vil det være en fare for at mye tilrettelagte områder ikke gir noen god naturopplevelse fordi prosjektene våre og handlingene blir for enkle og kjedelige. Det blir kanskje ikke noe sprik i det hele tatt mellom forventninger og feedback og fokus og konsentrasjon kan være på helt andre steder enn i situasjonen her og nå.

Naturopplevelsen bestemmes av de kunnskaper og erfaringer vi har om naturen. Vittersø mener at det er vår fortolkning eller den meningen vi legger i friluftsliv som bestemmer

kvaliteten på våre naturopplevelser. Ut fra sitt psykologiske ståsted forklarer han at hjernen må foreta en slags gjetning¹ for at vi skal klare å forstå eller persipere verden omkring oss. Når vi da for eksempel står og speider utover et landskap, er det våre erfaringer og forventninger om fenomenet, som er med på å forme vår opplevelse av landskapet.

En gammel anekdote vil ha det til at dersom canadiske indianere i eldre tider forvillet seg opp mot den arktiske tundraen, ble de forferdet over det de så. Tundraen var et fryktelig sted, det fantes jo ingen trær, bare enorme nakne vidder. På samme måte var responsen entydig negativ for inuitter som nærmet seg tregrensen. Et håpløst område der trærne står i veien for både skjønnhet og framkomst. (Vittersø 1998, s1). Historien peker på et interessant fenomen, nemlig at naturopplevelser ikke er noe entydig gitt, som alle mennesker oppfatter på en bestemt måte.

Ulike mennesker oppdager fenomener på forskjellig måte. En prikk på himmelen vil for en ornitolog fortone seg ganske annerledes enn for mennesker uten kunnskap om fugler. Uten noen kunnskapsbakgrunn blir det ikke noen hypotesetesting² og prikken forblir bare en prikk. For ornitologen derimot så blir denne prikken en interessant opplevelse. Basert på sin kunnskap og den informasjonen som innhentes klarer han kanskje å bestemme hva slags fugl det her er snakk om. Han stiller i alle fall opp en rekke hypoteser om hvilken fugl dette kan være.

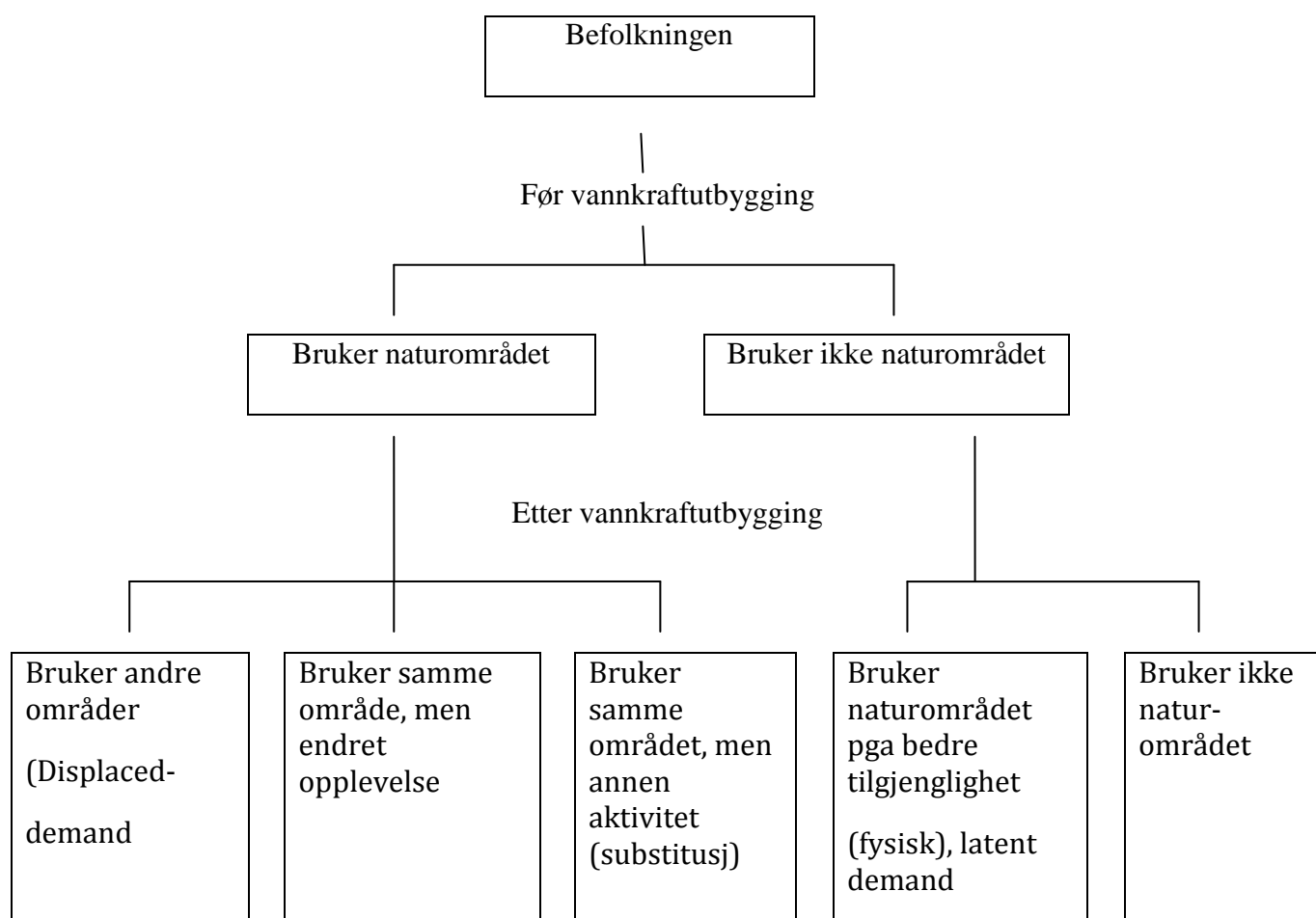
¹ Energibølgene kan ikke direkte bli overført til indre bilder (kognitive representasjoner). Hjernen konstruerer et indre bilde som delvis er basert på antydninger og holdepunkter fra sanseapparatet. I disse holdepunktene er det imidlertid en del huller som hjernen må fylle ut selv. Disse hullene blir fylt avhengig av vår erfaring. Vittersø sammenlikner det med å løse likninger på en invers måte. I matematikken kan vi for eksempel finne ut at svaret på en likning er 8 hvis vi vet at $4+x=12$. Problemet for vår hjerne er imidlertid større fordi den bare har informasjon om at tallet er 12. Tallet 12 kan deles opp på mange måter som alle kan være riktige. Derfor er vi nødt til å gjette. Erfaringsmessig vet vi at tallet 4 ofte er en faktor av 12, og dersom det stemmer må det andre tallet være 8. På en liknende måte "gjetter" vi oss gjennom livet. Når vi går i trapper gjetter vi for eksempel at trappetrinnet vil bære oss selv om den informasjonen trappen gir ikke i prinsippet er tilstrekkelig til å gjøre oss sikre.

² Gjetningen blir her kalt hypotesetesting fordi det er det vi i virkeligheten gjør. Vi stiller opp en hypotese og sjekker i etterkant om den var sann. Jfr. å ta et nytt steg i trappen.

TILRETTELEGGINGENS KONSEKVENSER

Enhver tilrettelegging fører til endringer i bruksmønsteret i området der tilretteleggingen gjøres. Vorkinn og Teigeland, 1987 beskriver dette i forhold til utbygging av vannkraftverk i Aurlandsdalen.

Før utbyggingen var det forventet særlig to virkninger av reguleringen. (1) Endret opplevelsesverdi og (2) økt tilgjengelighet, noe som skulle åpne for nye brukergrupper.

Figuren over viser at enhver tilrettelegging har effekt på brukerne av området. Før tilretteleggingen skilles det mellom to grupper: De som bruker området og de som ikke bruker området. Etter tilretteleggingen skilles eller splittes disse gruppene i fem. De som bruker andre områder. De som bruker samme område, men med en endret naturopplevelse. De som

bruker samme område, men til en annen aktivitet. De som nå begynner å bruke området på grunn av bedre tilgjengelighet og de som fremdeles ikke benytter seg av området.

Først vil jeg se litt på de som etter tilretteleggingen slutter å bruke området. Teigeland beskriver gruppen slik:

Det er ikke en uvanlig antakelse at større naturinngrep som kraftutbygging fører til at de mest "inngrepsfølsomme" brukerne flytter sin fritidsbruk av natur til mer uberørte områder. Og at de så kan bli erstattet av nye grupper som ikke er så "kravstore" når det gjelder naturkvalitet eller er mindre følsomme for naturinngrep.

En del brukere finner altså ikke de kvalitetene de tidligere fant i området og må til andre områder for å finne de kvalitetene de er ute etter. Så lenge disse "andre områdene" finnes vil de slutte å bruke det opprinnelige området der de tidligere ferdes.

Den andre delen av de tidligere brukerne kan deles i to. Det er de som fortsetter å bruke området, men som nå får en endret opplevelse av bruken og de som fremdeles bruker området, men nå til en annen aktivitet.

De tidligere ikke-brukerne av området kan også deles i to grupper. Det er de som har tatt i bruk området grunnet tilretteleggingen og de som fremdeles ikke bruker området.

Vorkinn og Teigeland oppsummerer rapporten med å tolke hovedeffekten av tilretteleggingen (utbygging av veien) dit hen at den økte tilgjengeligheten gir brukerne noe større valgfrihet når det gjelder hvor turene starter fra og lengden på turene. Den økte tilgjengeligheten øker ikke den generelle interessen for å gå på tur blant befolkningsgrupper som heller ikke tidligere gikk på tur. Forutsetningen for en økt aktivitet når det gjelder turer er altså at tilretteleggingen sammenfaller med en generell økende interesse for det å gå på tur.

Å se på utviklingen av fritidsbruken av et område er vanlig å se på som indikator på om en tilrettelegging er positiv eller negativ. Denne oppgaven går ikke inn på å sjekke bruken før og etter tilretteleggingen, men ut fra egne observasjoner virker det som om området rundt Tinnemyra brukes mer nå enn tidligere. Det virker som om det er flere turgåere i området,

flere som benytter området til trening og fremfor alt flere barnefamilier som benytter seg av området.

En svakhet ved å se på fritidsbruken alene er at antall brukere eller brukstimer bare er en av flere verdifaktorer ved området. Selv om bruken øker kan noen opplevelser eller fenomener være forringet. Flora og fauna kan endres, fuglelivet forsvinne, etc. Det finnes mange faremomenter som tilretteleggingen kan føre med seg.

Tilretteleggingene rundt Tinnemyra er av en helt annen karakter enn vannkraftutbyggingen i Aurlandsdalen, men jeg mener at prinsippene som Vorkinn og Teigeland legger til grunn også er fruktbare å benytte i analysen av tilretteleggingen rundt Tinnemyra.

TAUSE FORVENTNINGER, TAUS KUNNSKAP, INKLUSJON OG EKSKLUSJON

Tilrettelegging og merkelegging er grensdragingen mellom seg selv (turgåeren) og omverden (Tangen, 1999). Noe inkluderes til å være med i systemet turgåing, mens annet ekskluderes. Merkingen kan skille mellom natur og samfunn, vår tid og tidligere tid, gående og kjørende, mennesker og annet levende. Når disse grensene er dratt kan innsiden markeres. Resultatet blir en løype der en kan følge det som markerer en innside. Dette kan være i form av malingsmerker, bånd eller bare en tydelig ryddet løype.

Tangen ser alt dette i lys av Luhmanns systemteori, en teori som jeg ikke kommer inn på i denne oppgaven. Dette med fare for at Tangens begreper på den måten vil bli noe haltende når de brukes alene uten systemteorien. Jeg mener likevel at å benytte begrepene ”tause forventninger”, ”taus kunnskap”, ”inkludasjon” og ”eksklusjon” er med på å belyse et endret bruksmønster av turområder som blir tilrettelagt.

Når vi tilrettelegger en sti eller merket løype har vi forventninger til turgåernes forventninger. Forventningene til turgåeren gjør at han for eksempel etter å ha stått og sett utover mot havet vender blikket innover mot land og malingsmerkene for å se hva nytt stien kan bringe av opplevelser eller berikelser.

Det finnes mange momenter som inkluderer eller ekskluderer turgåere. Tilgjengelighet, fremkommelighet, kunnskap om natur, sensibilitet og utstyr. Alt dette er momenter som er med på å selektere de som drar på tur og de som velger å gjøre noe annet.

Opplevelsene er tema for kommunikasjonen før, under og etter turen. Ved å legge stien innom noen områder og utenfor andre gjøres noen opplevelser relevante, mens andre gjøres bare til muligheter. Opplevelsene er ment å gi overskudd og glede, og de skal være med på å opprettholde «systemet» turgåing.

Turgåingen foregår i fritiden. På den måten er det satt et skille mellom arbeidstid og fritid. Når vi er på tur, vandrer vi i landskap som viser til nåtid, men vi vandrer også i landskap som viser til fortid. Gamle bosettinger, setre eller lignende viser til en fortid som mange finner interessant å studere. I tillegg kan vi skille mellom syklisk tid og lineær tid når vi vandrer i naturen. Sesongene skifter og naturen viser seg i all prakt i de ulike årstidene.

Svært mange i Norge har forventning til at turgåing er normalt vanlig og sunt. Norske eventyrere og friluftslivsidoler som Nansen, Amundsen, Asheim og Ousdal utfyller alle en motiveringsfunksjon. De motiverer for det å gå på tur. De blir ofte sett på som "ekte nordmenn" med sunne og riktige verdier og samfunnet produserer forventninger om at det å være normal er å være som våre idoler. Vi får en normal (konform) adferd og avvikende adferd. Stort sett så velger da folk å følge den konforme adferden. Å oppleve natur blir således en konform adferd.

Ørbeck Hansen legger mer vekt på opplevelsen enn Tangen, og sier at i tursystemet er det turopplevelsen som står i sentrum for oppmerksomheten (Ørbeck Hansen, (2000), s 28). I eksempelet "Kyststien" er det knyttet til opplevelser om natur og kultur. Disse opplevelsene er beskrevet og kategorisert i håndboken om Kyststien. Opplevelser fra andre stier eller turer trykkes stadig i aviser, tidsskrifter og blader. Ut fra dette mener Ørbeck Hansen at opplevelsene av natur i denne sammenheng er sosialt konstruert. (Ørbeck Hansen (2000), s 29)

Opplevelsene relateres som oftest til steder der kulturen ikke har gjort skade på naturen. Den menneskelige ferdsel har skjedd på naturens premisser. Meningen med å gå på tur blir å

oppleve en miljøforandring, muligens å komme tilbake til det opprinnelige eller tilbake til tiden der menneskene fortsatt levde i pakt med naturen.

Noe av det som oppleves som mest negativt når forholdene i dagens samfunn kontrasteres til gamledager er vårt forhold til naturen. Mange begrunnet sitt positive syn på vern ut fra kulturminner som skulle minne oss om en tid da kulturen ikke ødela naturen, en tid da mennesket levde i pakt med den.

(Klepp, etter Ørbeck Hansen (2000), s 30)

Forenklet sagt kan da en spasertur langs merkede stier gi gode naturopplevelser. Det er tradisjon for søndagsturer og helgeturer, og så lenge kvikkklunsjen eller appelsinen er med, blir det en naturopplevelse som kan berike både sjel og kropp. I dette tilfellet vil det nok være viktig å se på hva slags naturopplevelse turgåeren sitter igjen med. Kan det kalles naturopplevelse eller er det bare et avbrekk fra de daglige gjøremål?

Ved stor grad av tilretteleggelse vil det være mulig for største delen av befolkningen å komme ut på tur. Tilretteleggelsen fører til at de fleste blir inkludert i systemet turgåing. Muligens fører også tilretteleggingen til at noen ekskluderes fordi naturopplevelsen for noen blir forstyrret av alt det "tilrettelagte" som legger føringer på turen. I Bischoff's artikkel om kyststien tar hun for seg hvordan hun stadig går og venter på å komme seg ut i naturen. Tilslutt føler hun at hun ikke kommer til å komme ordentlig ut i naturen fordi merkingen holder henne tilbake (Bischoff (2001)).

"Hver type idrett former sitt anlegg i henhold til de nødvendige refleksive forventninger som gjelder for denne typen idrett spesielt" (Tangen, 2004:37). Ut fra dette forstår vi at anleggenes utforming, utseende og skalering påvirker forventningene til brukerne av anleggene. Brukerne vil intuitivt forstå at anleggene oppfordrer til deltakelse på svært ulike måter og de vil derfor føle seg mer "hjemme" i visse type anlegg. Føres denne tankegangen over på turstier vil vi da kunne si at turgåeren vil føle seg mer "hjemme" på visse stier der den tause forventningen som ligger i stien samsvarer med den tause kunnskapen, eventuelt ønske til turgåeren. På

samme måte vil turgåeren kunne føle seg usikker og fortapt dersom den tause forventningen som ligger i stien er på et nivå som han ikke takler eller har kunnskap til å takle.

For at anlegg generelt eller turstier spesielt skal bli mye brukt er det viktig at å ha en liten avstand mellom de tause forventningene som anleggene skaper og de tause kunnskapene til brukerne. Dersom avstanden blir for stor vil brukerne slutte å bruke anleggene. (Tangen, 2004:52)

Ut fra dette vil turstier og turområder som blir tilrettelagt få endret sine tause og iboende forventninger på godt og vondt. Dette gir igjen en effekt på tidligere brukere av området og nye potensielle brukere av området. Tilretteleggingen kan på den måten skape rom for nye brukere, men den kan også lukke eller forstyrre de tidligere tause forventningene som gjorde området attraktivt for brukerne før.

TEORISAMMENDRAG

Jeg har med dette forsøkt å sette oppgaven inn i et teoretisk perspektiv med teori hentet fra flere forskere og forskningsområder. Det sosiomaterialistiske handlingsfeltet danner et bakteppe og de ulike konsekvenser turgåeren møter som følge av enhver tilrettelegging som gjøres i turområdet forsøkes å sees i sammenheng med dette.

Turverdier og naturopplevelse er satt i et tur- og friluftslivssystem med referanser fra forskningsfeltet. Her spenner likevel forskningen vidt og jeg har derfor forsøkt å begrense meg til begreper og resultater som er relevante for min problemstilling knyttet til tilrettelegging og turgåerens motiver for å benytte seg av et turområde.

Tilretteleggingens konsekvenser har jeg hentet fra følgeforskningen til en konkret utbyggingssak. Denne forskningen kategoriserer og systematiserer ulike brukergrupper uten å gå i dybden på hvorfor kategoriseringen blir som den blir. Det som er helt klart er at tilretteleggingen (og utbyggingen) fører til et endret bruksmønster for turgåerne.

Begrepene; tause forventninger, taus kunnskap, inklusjon og eksklusjon er hentet fra forskning knyttet til idrettsplasser og arenaer. Det er altså hentet fra andre felt. Men også disse forskerne har anvendt sin forskning og sine begreper innenfor friluftslivsfeltet og innenfor

stier og tilrettelegging spesifikt. Jeg mener derfor at det er helt legitimt å benytte meg av disse begrepene når jeg diskuterer og analyserer mine resultater.

METODISKE VALG

Problemstillingen er i all forskning avgjørende for hvilken metode forskeren velger å bruke. Med bakgrunn i mitt case og min problemstilling som omhandler kvalitative verdier vil det derfor være naturlig å benytte seg av en kvalitativ metode. Det som kjennetegner de kvalitative metodene er at de går i dybden og legger vekt på subjektiv mening og forståelse. De kvalitative metodene forsøker å fremheve hver enkelt aktørs (intervjupersons) verdier og holdninger og forskeren må av den grunn passe på å tolke resultatene uten for ”tykke brilleglass”. Det er lett for forskeren å la sitt eget syn skinne gjennom, og tolke eller mistolke informasjonen i en bestemt retning.

CASE STUDIE

I denne oppgaven benytter jeg meg av case studie, en metode som er sentral innenfor den kvalitative samfunnsforskningen. Case-studie betegner studiet av ett tilfelle eller et avgrenset felt, i motsetning til undersøkelser der forskeren sammenligner flere tilfeller eller har mange variabler i en datamatrikse. (Veiden og Burkeland 1999;24-25). Dette studiet er altså en mer dyptgående undersøkelse av en hendelse eller et avgrenset felt; en saksstudie. Ved å benytte meg av denne metoden forsøker jeg å få forståelse av hva tilretteleggingen i området rundt Tinnemyra har å si for turgåerne. I case studiet vil jeg benytte meg av kvalitative intervjuer som metode for datainnsamling for å få frem sider og nyanser jeg selv ikke er i stand til å avdekke.

Videre i dette kapittelet vil jeg gjøre rede for case studie som metodisk tilnærming. Jeg vil også gjøre rede for intervjuene og selve intervjusituasjonen noe som var en svært interessant del av arbeidet. Tilslutt i kapittelet vil jeg beskrive hvordan jeg har behandlet de innsamlede data.

Case studier er kritiserte for ikke å kunne danne grunnlag for universell viten. Ut fra en enkelt case er det vanskelig å generalisere, noe som gjør at case studier ikke bidrar til vitenskapelig utvikling. De er *kontekstavhengige* (viser til konkret og praktisk viten) i motsetning til

kontekstuavhengige (viser til generell teoretisk viten). Ut over dette er case studier kritiserte for å bekrefte forskerens forutinntatthet. Kritikken kommer i all hovedsak fra vestlig vitenskap som på mange måter har Sokrates og Platon som grunnpilarer i sin forståelse av verden. Både Sokrates og Platon var ute etter de universelle teorier og definisjoner og så derfor på case studier med sin praktisk viten, nærmest uten verdi. Men selv Sokrates ble ofte møtt med case når han bad om universelle definisjoner. Dette er beskrevet i Platons dialoger, hentet fra Flyvbjerg (1991).

Bent Flyvbjerg, professor ved Ålborg universitet, forsvaret casestudiet og prøver i den forbindelse å rette opp i forenklinger og misforståelser rundt metoden. I følge Flyvbjerg finnes det i siste instans ikke universelle og forutsigbare teorier i studiet om menneske og samfunn, noe som medfører at verdien av kontekstuell viten likevel er høyere enn verdien av en forgjeves søken etter universelle og forutsigbare teorier. (Flyvbjerg 1991, 144). Han beskriver at kontekstuell kunnskap ikke bare er nødvendig, men avgjørende, for å nå høyere trinn i læreprosessen. Ved hjelp av fakta og regelbasert vitenskap kommer man et stykke på vei, men ønsker man å gå videre, går veien gjennom eksempler og egne erfaringer.

Generalisering står sterkt i vitenskapen, men å skape viten (vitenskap) er så mye mer enn generaliseringen. Et rent beskrivende case studie uten noen slags generalisering vil likevel inngå i den oppsamlede del av kunnskap som finnes innenfor fagområdet eller feltet. Noen kritiske case studier gir likevel muligheter for en viss generalisering av typen ”*Hvis det gjelder for denne case gjelder det for alle (eller mange) cases*” eventuelt ”*Hvis det ikke gjelder for denne case, gjelder det ikke for noen (eller få) cases*”. Flyvbjerg beskriver det slik:

Man kan ofte med fordel generalisere på grundlag af en enkelt case, og case studiet kan udmerket bidrage til videnskabelig udvikling via generalisering som supplement eller alternativ til andre metoder. Men formel generalisering er overvurderet som kilde til videnskabelig udvikling, hvorimod ”det gode eksempels magt” er undervurderet. (Flyvbjerg 1991, 149)

Et av de andre problemene til kvalitative metoder og herunder case studier skal i følge kritikken være at forskerens forutinntatthet og skjønn får for stor plass, og studiet blir en enkel

verifikasjon³ av hypotesene. Flyvbjerg møter kritikken med å si at falsifikasjon⁴ er typisk for case studiet og enkle og generelle former for forståelse og hypoteser ofte må erstattes av mer komplekse former for forståelse og hypoteser.

Det er intet, som tyder på, at case studiet i høyere grad end andre metoder inneholder en tendens (et bias) til verifikasjon av forudfattede oppfatninger hos den eller de forskere, som utfører studiet. Tvertimod tyder erfaringer på, at case studiet inneholder en tendens til falsifikasjon av forudfattede oppfatninger i høyere grad end en tendens til verifikasjon. (Flyvbjerg 1991, 156)

Å summere opp case studier er likevel en vanskelig oppgave især hvis en er ute etter enkle teorier og generelle utsagn. Flyvbjerg setter spørsmål ved om disse typer oppsummeringer som kritikerne holder frem som ideal alltid er ønskelige eller tjenlige. Det er i første rekke kompleksiteten ved virkeligheten og ikke case studie som metode som gjør den korte og enkle oppsummeringen vanskelig.

Friluftsliv er fortsatt et ungt forskningsområde, og naturopplevelse og tilrettelegging er bare en liten del av dette igjen. Case studier er derfor godt berettiget inn i friluftslivsforskningen og vil være med på å øke forskningsomfanget til fagfeltet. Jeg ønsker derfor at mitt bidrag skal være et sådant.

KVALITATIVE INTERVJUER

Kvalitative metodene fokuserer på sammenhenger. Det er ikke avgjørende om intervjupersonens virkelighetsforståelse er sann eller riktig i objektiv forstand så lenge den er sann for intervjupersonen og dermed en forutsetning for intervjupersonens tanker og handlinger. (Aase og Fossåskaret 2007:58-59) For en kvalitativ metode blir derfor målet å

³ Verifikasjon: Hvis man klarer å bevise en påstands riktighet, sies den å være sann

⁴ Falsifikasjon: Hvis man klarer å bevise en påstands feilaktighet, sies denne å være falsifisert. I vestlig vitenskap har falsifikasjon en viktigere rolle enn verifikasjon. Dette kommer av at én eneste observasjon kan være nok for å falsifisere en hypotese. Derimot vil man aldri kunne verifisere en hypotese, uansett hvor mange observasjoner som støtter den.

kunne forklare sammenhengen i ulike logikker heller enn å kunne vise til at noen tankeserier er mer sanne enn andre.

Kvalitative intervjuer blir ofte kalt ustrukturerte eller ustandardiserte fordi det ikke finnes noen standardregler for dem. Det finnes like mange forskningsintervjuer som det finnes menneskelige samtaler. (Kvaale 1997:27). Dette stiller høye krav til forskeren som skal gjennomføre intervjuene. Mine intervjuer var strukturert på forhånd.⁵ Spørsmålene lå fast og jeg hadde noen oppfølgingsspørsmål eller kommentarer som skulle hjelpe meg dersom intervjupersonen ikke kom inn på det jeg ønsket å få belyst. Ved flere anledninger svarte intervjupersonene på flere av spørsmålene mine under ett når de resonerte eller fulgte lengre tankerekker. Jeg hadde delt intervjuene i tre deler, en innledning, en hoveddel og en avslutning. I tillegg til denne inndelingen, presenterte jeg i forkant prosjektet og innhentet personalia fra intervjupersonene.

Innledningen av intervjuet var en kartlegging av turvanene til mine intervjupersoner i og utenfor Tinnemyraområdet. Jeg har forsøkt å bruke den delen som en slags referanseramme i forhold til spørsmålene jeg stilte i hoveddelen og oppfølgingen av disse.

I hoveddelen hadde jeg to mål. Det første målet var å se på hvilke motiv som lå til grunn for at de valgte området rundt Tinnemyra til turgåing. Det andre målet var å se på hvordan tilretteleggingene hadde innvirkning på deres motiver for å gå tur i området, og også hvordan disse virket inn på deres naturopplevelser.

Avslutningsvis forsøkte jeg å få frem litt om hvilke inngangsverdier mine intervjupersoner hadde til friluftslivet. Jeg stilte spørsmål om hvordan de ble introdusert for friluftslivet som barn og unge, og hva slags friluftsliv de hadde med seg i oppveksten. Dette gjorde jeg for å kunne sette svarene til intervjupersonene inn i et perspektiv i analysedelen.

Ved å legge intervjuene til Tinnemyra ønsket jeg å kombinere min egen deltagende observasjon sammen med intervjuene. På den måten kunne jeg nytte meg av at de to ulike datainnsamlingsmetodene som gir grunnlag for litt ulike typer data. Noe forenklet kan vi si at observasjonene åpnet for handlingsdata, mens intervjuene åpnet for diskursive data.

Intervjudataene behøver derfor ikke behandles som om det var handlingsdata, men mer ses på

⁵ Vedlegg 2 Intervjuguide

som folks selvrepresentasjon. Det betyr at du ikke kan ta for gitt at det folk sier de gjør er det de faktisk gjør. (Fangen, 2004, s140).

Å intervju på stedet det intervjues om har en konteksteffekt. Naturlig kontekst vil gi naturlige svar (Jacobsen, 2005). Dette så ut til å ha en effekt på alle intervjupersonene. Ved flere anledninger stoppet de opp i intervjuene, kikket seg rundt, utover vannet eller rundt seg på stien/plattingen, før de fortsatte tankerekken og svarene sine.

DATAINNSAMLING

Intervjusamtalene er selve datagrunnlaget for denne oppgaven og av den grunn får disse samtalene stor plass i analysekapittelet. Intervjupersonenes beskrivelser av opplevelser, følelser og verdier går mye dypere enn forvaltningsplaner, eventuelt fravær av forvaltningsplaner og avisoppdrag. (Dette har jeg brukt som bakgrunnsinformasjon i oppgaven). Jeg har valgt å bruke flest mulig sitat fra intervjupersonene for å synliggjøre intervjupersonenes svar uten å legge inn egen fortolkning, samtidig som jeg mener at det gjør teksten mer spennende og levende å lese.

VALG AV INTERVJUPERSONER

Det finnes veldig mange brukere av området rundt Tinnemyra, og derfor ville det ha vært mulig å gjøre et stort antall intervjuer. Mine valg av intervjupersoner handlet i første rekke om å la ulike brukere av området få uttale seg om tilretteleggingen. På den måten har jeg forsøkt å få en bredde og variasjon i utvalget. Intervjupersonene er av ulik alder og kjønn og har ulike grunner for å bruke området. I neste del kommer en presentasjon av intervjupersonene. Her har jeg også tatt med deres ”inngangsverdier” inn til friluftslivet generelt.

I tillegg til mine fire kvalitative intervjuer har jeg også personlig brukt området mye både før, under og etter tilretteleggingen.

ANONYMISERING

Forskningsetisk blir det av noen sagt at intervjupersonene bør anonymiseres selv om de ikke har innvendinger for å bli identifisert. (Aase og Fossåskaret 2007). Andre har igjen uttrykt det motsatte. Smith sa det slik:

Hvordan kan forskningsresultater kontrolleres av andre forskere hvis ingen vet hvem som deltok i studien, hvor den fant sted eller når? (Smith, 1990).

I mitt tilfelle har jeg valgt og ikke å anonymisere mine intervjupersoner fordi det er viktig for meg å få med litt av deres bakgrunnsinformasjon for å tolke og analysere innspillene de har kommet med. I og med at jeg har tatt med den bakgrunnsinformasjonen ville det ikke være mulig å holde intervjupersonene anonyme. Dette har jeg spurt mine intervjupersoner om og jeg har fått samtykke til å bruke navnene deres. Selv om intervjupersonene har sagt seg villig til at jeg kan bruke intervjuene fritt i denne oppgaven betyr det ikke at jeg kan bruke materialet i andre sammenhenger. Da må jeg eventuelt hente nye samtykker fra dem.

Det er likevel alltid et etisk spørsmål at andre (lesere av oppgaven) kan disponere sitater og opplysninger fritt fra mine intervjupersoner. Intervjuene er ikke av en slik art at de åpner for store personlige utgreinger slik at de vil trenge personvern. Jeg oppfatter det av den grunn ikke uforsvarlig å knytte sitater og opplysninger sammen med den enkelte intervjuperson i denne oppgaven.

PRESENTASJON AV INTERVJUPERSONER

For å kunne tolke og forstå intervjuobjektene best mulig har jeg i alle intervjuene hatt en innledning. Denne innledningen er ment å gi meg en forståelse av, eller et slags innblikk i hvilken innfallsvinkel intervjuobjektene har hatt til friluftsliv generelt og turgåing spesielt. Deres innfallsvinkel til turgåing kan være viktig i forhold til å forklare hvordan de ser på tilretteleggingen i området samt hvilke verdier de gir turgåingen generelt.

Intervjuperson 1. Gisle Grimeland, 72 år og bor i Skogenfeltet. (For å komme til Tinnemyra kan han følge en sti gjennom et skogsholt ca. 2 km.) Han er utdannet i biologi og naturfag med miljølære og har jobbet som 1. amanuensis på Høgskolen i Telemark. Han har skrevet og skriver fremdeles fagbøker innen natur- og miljøfagene fra grunnskole til høgskolenivå

Gisle forteller at han bruker naturen for å holde seg i fysisk form. Ved siden av de kortere turene går han også på lengre vandreturer (fjellturer) og er opptatt av å observere både fugleliv og flora. Naturen gir han ulike opplevelser i takt med årstidene. Tidligere fisket han litt, men det har det blitt mindre av. Han er for rastløs, forteller han.

Turen blir ofte lagt til Tinnemyraområdet, men Gisle bruker også områdene rundt. ” *Da går jeg innover til Storemyr også videre til Dårstul - også lengre om det er mulig....*” Han forteller at det er naturlig å bruke området mye siden det ligger så laglig til. En ettermiddagstur hjemmefra og rundt Tinnemyra og tilbake tar en time. Da treffer han også folk han veksler hyggelige ord med.

På vinterstid er han ute på langrennski. Da drar han ofte lenger enn til Tinnemyra. Blefjell (40 km unna), Reskjem (20 km unna) og Lifjell (30 km unna) er da naturlige valg. Også skiturene blir begrunnet ut fra å holde seg i form, samt naturopplevelsen. Disse stedene er godt tilrettelagt for skigåing, mens området rundt Tinnemyra fort blir opptråkket av at folk som går på beina.

Gisle er en mann som benytter seg mye av naturen. I perioder er han ute på tur daglig, mens i andre perioder blir det noe mindre. Han beskriver sin egen turfrekvens med 3-7 ganger i uka.

Gisle sier at nysgjerrigheten er en viktig motivasjonsfaktor for å drive friluftsliv. Naturen er noe dynamisk som skifter med årstider, vær og vind. Nysgjerrigheten og undringen gjør at han stadig søker nye turer og interessen er nesten altomfattende når det kommer til naturen. Grotter, fossefall, blomster og fugleliv, alt han ser og føler i naturen gir han inspirasjon.

I oppveksten var Gisle mer opptatt av å prøve ut grenser. Var det mulig å klatre i den bergveggen? Komme opp på fjellet? Eller gikk det å ake utfor liene? Det var hele tiden utfordringer å mestre rent fysisk. Han var stort sett ute 100 % av tiden han var våken. Han

mener at interessen for friluftsliv dapper hos mange når de blir voksne, mens hos andre fortsetter ønsket om å komme ut i naturen gjennom hele livet.

Et par sitater fra Gisle:

”Jeg kan gå den samme turen her rundt Tinnemyra hver dag og jeg blir aldri lei av det”.

”Jeg vil jo si at min stil er en sånn vandringsmann sånn som Lars Monsen eller en sånn som hele tiden er ute, men det er kanskje noe av de samme tingene som ligger innebygd. Det gir meg mye, jeg må tilstå det.”

Intervjuperson 2. Marianne Russnes, 48 år og bor nederst i Høgåsfeltet (ligger 5 minutter gange fra Tinnemyraområdet). Hun har fagbrev fra utdanning til storhusholdningskokk, fagbrev barne- og ungdomsarbeider, 2-årig handelsskole og 30 studiepoeng i tradisjonsmat. Hun jobber som kokk på Notodden omsorgssenter. I ungdomstiden drev hun med slalomkjøring.

Marianne går mye tur for treningens skyld, med eller uten staver. Hun synes hun får brukt kroppen mer dersom hun også bruker stavene. Hun er også aktiv på både langrennski og slalomski om vinteren. I tillegg trener hun på et helsestudio.

I perioder går hun tur hver eneste dag. Særlig i området rundt Tinnemyra og omegn. Men hun bruker også andre turområder i nærmiljøet (Eikeskar og Elgsjø), men ikke på langt nær så mye som hun bruker Tinnemyraområdet. Her slipper hun nemlig og sette seg i bilen før hun kommer frem til turområdet. Hun mener at det er en fantastisk verdi i det å kunne gå rett ut av huset og inn i et turområde.

Hun forteller at hun er mest på tilrettelagte turområder der det går stier og veier. Det er så lettvent når områdene ligger rett i nærheten.

Marianne forteller at friluftsliv og turgåing var noe de fikk inn med morsmelka hjemmefra. Hun hadde en far som dro henne med ut. Det at friluftslivet ble vektlagt så mye i barndommen har gjort det viktig for henne. Dette har hun også videreført til sine barn (Nå 18 og 20 år). *”De har sagt at de er oppvokst rundt Tinnemyra”*, forteller hun og smiler.

Hun kan også fortelle at hun syklet en del i ungdommen. Fant frem sykkelen og syklet på tur. Ikke for å besøke venner, men for å sykle på tur. I barndommen hennes restaurerte familien ei bu innpå fjellet. Det tok en time å gå inn til den og hun tilbrakte mange lørdager og søndager der inne i fjellområdet. De gikk inn dit på formiddagen og var der hele dagen før de gikk hjem igjen på kvelden. Hytta bruker de enda når de er på besøk i hjembygda.

Intervjuperson 3. Sidsel Hellesøy, 47 år og bor i Høgåsfeltet (ligger 10 minutter gange fra Tinnemyraområdet). Hun er utdannet adjunkt og jobber som lærer på Notodden videregående skole. Hun er mor til 4 barn og er formann i Høgås vel, en velforening i boligområdet rett øst for Tinnemyra

Sidsel driver med tur og trening, hun løper orientering og går på ski. Ikke aktivt, men bare for tur og trim. Hun forteller at hun går tur et par ganger i uka. De fleste turene går i Tinnemyraområdet, men hun benytter seg innimellom også av andre turområder. Stort sett benytter hun seg av tilrettelagte områder, der det er tydelige markerte løyper eller veier, men hun benytter seg også av mindre tilrettelagte områder.

Sidsel er ikke oppvokst med friluftsliv som en naturlig del av hverdagen. Men noen turer ble det opp på byfjellene rundt Bergen. Først på ungdomsskolen valgte hun friluftsliv i valgfag og da ble interessen så smått vekket til live. Her begynte hun å lære orientering og langrenn.

Sidsel kommer fra en fiskerslekt, derav navnet Hellesøy. Å fiske var ikke bare å kruse rundt på sjøen. Det var for å fiske, matauk. Det var flotte naturomgivelser, øyer med hvit skjellsand, men kaldt vann for bading. Sidsel finner Tinnemyra som en god erstatning for sjøen, i alle fall på høsten og vinteren.

Sidsel peker på at friluftsliv er enkelt og rimelig å få til. Det kreves lite utstyr, bare gode sko og varme klær, og du har det som trengs. Spesielt her i Telemark ligger forholdene godt til rette for å drive et allsidig friluftsliv.

Intervjuperson 4. Roar Kråkenes, 57 år og bor i Høibødalen (ligger 10 minutter gange fra Tinnemyraområdet). Han har hovedfag i aquakultur og arbeider som høgskolelektor på høgskolen i Telemark. Han er formann i Notodden turlag

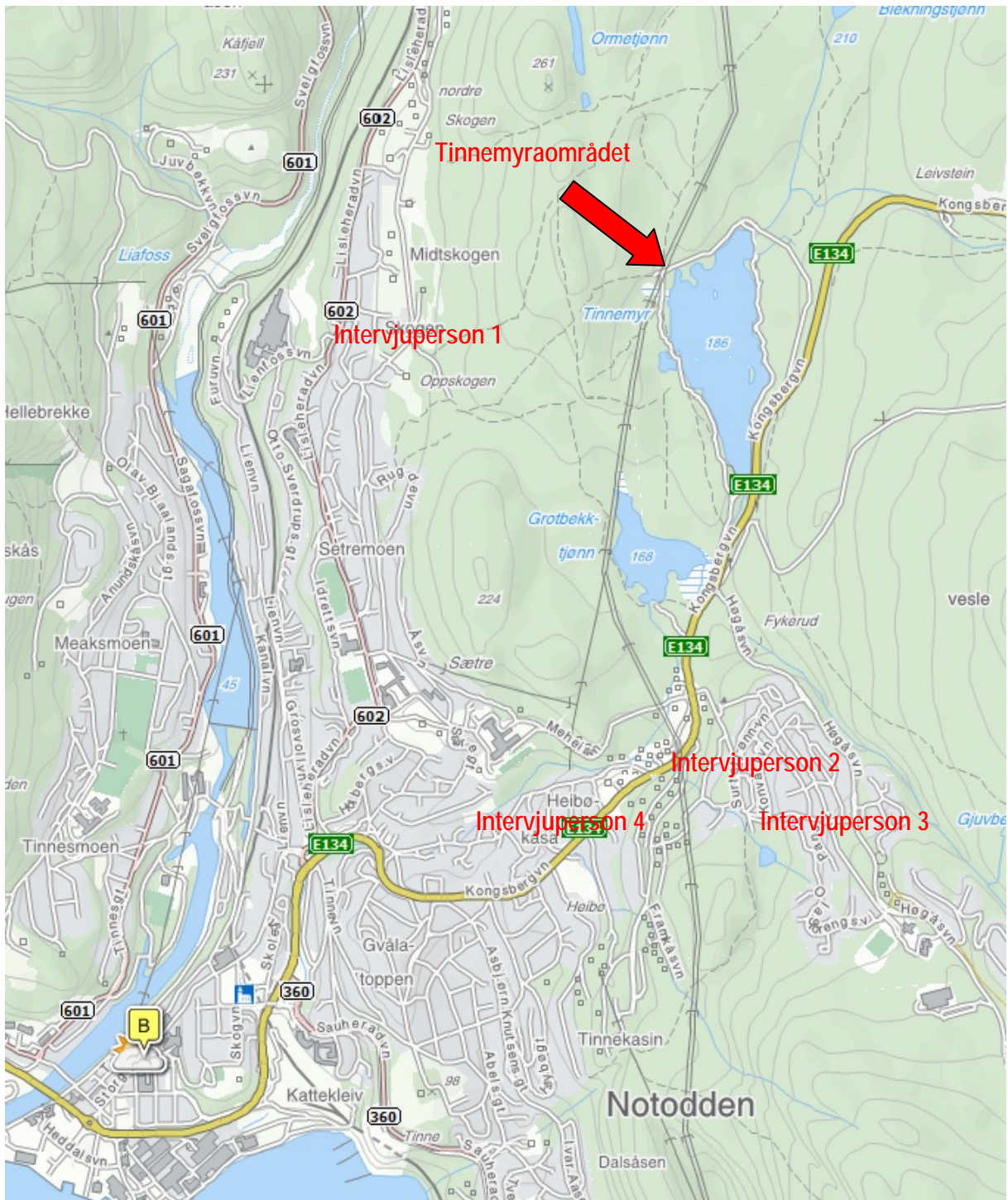
Roar er en aktiv mann som har fingrene med i mye. Han prøver å være aktiv gjennom alle årstidene. Om vinteren går han på ski. Han prøver å få gått 50 mil hver sesong. I tillegg står han litt på slalåm. Han går også litt på skøyter sammen med ungene. Om sommeren er det gåturer som står på tapetet. Roar benytter seg av flere turområder. Tinnemyra, Eikeskar, Blefjell og Lifjell. Blefjell og Lifjell må han kjøre til, men mest er han i nærområdet Tinnemyra og Eikeskar. I tillegg er han på Follsjøen eller på Heddalsvannet og padler kajakk. Noen ganger sykler han også.

Roar forteller at han stort sett er ute tre til fire ganger i uka. Begge helgedagene og som oftest to ganger i arbeidsuka. Litt avhengig av hvor mye han har å gjøre ellers.

Roar benytter seg ikke så mye av det tilrettelagte området rundt Tinnemyra. Han bruker området mer som et utgangspunkt for turene. Han forteller at når han går gjennom området bruker han de minst trafikkerte stiene. Det nærmeste området brukte han mer når ungene var små. Generelt bruker han mer tilrettelagte områder når han er på tur med hele familien.

Roar liker best å gå på topturer der han kan velge sin egen rute. Ikke nødvendigvis de høyeste toppene, men en topp gir i alle fall en god følelse og god oversikt. Han karakteriserer seg selv som en ”toppoman”.

Roar kan fortelle om en far som dro familien med på jakt og fiske fra de var små. Jakten var det ikke så ofte de fikk være med på, men de andre turene kunne de være med på de som langet lengst ut. For det var ikke bare, bare å holde følge med far. Roar ble tidlig med i Bergen turlag og har vært aktiv på friluftslivsfronten siden. Roar forteller om det enkle friluftslivet, spaserturer, gåturer på fjellet og inn til vann, men også litt fiske på sjøen. Han klarer ikke helt å skjule at han er oppvokst ved Stadthavet.

Figur. Kart med oversikt over intervjupersonenes bosted

FORSKERROLLEN

Som tidligere beskrevet har jeg god kjennskap til området rundt Tinnemyra. Helt fra barndommen av har jeg minner fra bade- og fisketurer til området. Det at jeg selv har kjennskap til området og hvordan skal jeg benytte meg av det i oppgaven har jeg brukt en del tid på. I intervjusituasjonene benyttet jeg meg av at jeg var kjent i området. Det falt seg naturlig å kunne følge opp samtaleene i intervjuene med oppfølgende spørsmål på bakgrunn av min kjennskap til området. Aase og Fossåskaret beskriver et feltarbeid slik:

...ho får et rikare sett med erfaringar som deltakande observatør om ho kan veksle mellom ei rekke lokale posisjonar, og dermed samhandle med lokale aktørar i ulike statusar (Aase og Fossåskaret 2007, ???).

Jeg har likevel forsøkt og ikke legge mine meninger eller verdier inn i svarene, eller opptakten til svarene til intervjupersonene mine.

Å ikke ha viten eller kunnskap om et felt er heller ingen aktuell eller god posisjon for en forsker. Selv en helt utenfra vil møte forskningsfeltet med referanser til kontekstuelle rammer og analyseverktøy til å gripe handlinger i feltet og meningsdimensjoner ved disse. (Aase og Fossåskaret 2007, 87)

Når det gjelder analysedelen av oppgaven har jeg holdt meg til intervjuene og utsagnene fra intervjupersonene og forsøkt og ikke blande inn egne meninger og synspunkter.

VALG AV ANALYSEKATEGORIER

Jeg har valgt å se på turgåerens motivasjon for å benytte seg av Tinnemyraområdet. I neste kapittel vil jeg derfor drøfte motivasjonsfaktorer for brukerne av stien. Ut fra teori og datamateriale har jeg kommet frem til fire hovedområder som motiverer turgåeren. Det er kontemplative verdier, mosjon, naturopplevelse i kombinasjon med mosjon og vannflaten.

I datamaterialet lå det mange sitater knyttet til mosjon, men også noen særegne sitater knyttet til vannet og vannflaten. Jeg har derfor valgt å ta med disse begrepene som motivasjonsfaktorer selv om teoridelen ikke sier mye om disse.

Videre i kapitlet drøfter jeg tilretteleggingens natur, tilrettelegging som blir lagt merke til, naturopplevelsen, hva som er nødvendig tilrettelegging og tilretteleggingens innvirkning på turen og naturopplevelsen. På disse områdene ønsker jeg å få frem meningsbærende sitater fra datamateriale som jeg kan sette opp mot teorigrunnlaget tidligere i oppgaven.

ANALYSE/RESULTAT

Jeg vil i dette kapittelet analysere og presentere mange av sitatene fra datamaterialet. Sitater og analyse vil derfor komme litt om hverandre, men kapittelet er organisert etter mine analysekategorier.

MOTIVASJON

Mennesker har ulik motivasjon for å gå på tur. Intervjupersonene i denne oppgaven har flere motivasjonsfaktorer for turgåingen. Flere av dem er også sammenfallende.

KONTEMPLATIVE VERDIER

Vaagbø (Vaagbø 1993) konkluderer med at det er de kontemplative verdiene som er viktigst for turgåeren. 84 % av turgåerne i hans undersøkelse forteller at de kontemplative verdiene er årsaken til at de går på tur. Kontemplasjon er også en av de fire viktigste kategoriene som Odden (Odden 2008) beskriver. I Tinnemyraområdet ser det derimot ikke ut til at de kontemplative verdiene er hovedårsak til turgåingen. Bare to av mine intervjupersoner forteller om rekreasjon og naturopplevelser (kontemplative verdier) som motiv for turgåingen, og samtidig legger de mye vekt på trim- og mosjonsaspektene ved turgåingen.

Men det her altså; å tenke. Jeg husker etter at ungene hadde kommet at jeg ikke fikk tenkt en tanke. Da måtte jeg altså ut å gå. Det er stille, jeg har aldri musikk på når jeg går. Jeg bare går og ser. Og det er en slags mental... Når du først har begynt med det så blir det et sug etter å gå og være ute. Det er veldig godt å være ute. Å komme vekk fra...

(Marianne)

Marianne uttrykker noe som klart ligger innenfor kontemplative verdier når hun sier: ”Det er en slags mental.....” Hun stopper setningen der, kontemplative verdier er ikke alltid like enkelt å få uttrykt for de fleste. Folk forstår hva det er snakk om, uten at de nødvendigvis klarer å sette ord på sine tanker eller sin forståelse.

Det er sannsynligvis flere bakenforliggende årsaker til at ikke flere av intervjupersonene oppgir kontemplative verdier som årsak til turgåingen. Ulike turområder innehar ulike kvaliteter. Kanskje turgåeren møter for mange andre turgåere og mulighetene for selvfordypelse og indre lange og filosofiske tankerekker uteblir. Et område kan få en for stor tetthet av folk og installasjoner slik at det blir vanskelig å komme vekk fra hverdagslivets stress og rutiner. I tillegg til støyen fra andre turgåere kommer også støyen fra veien som går forbi. På noen tidspunkter kan den være veldig forstyrrende. Det kan være vanskelig å oppleve stillhet og fred når lastebiler suser forbi.

Det er ikke bare lyd som kan skape «støy» for turgåerens mulighet til å oppleve kontemplative verdier. Gisle beskriver i intervjuet hvordan han reagerer på forsøpling når han er ute og går på tur.

Det er rekreasjon. Jeg vil kalle det rekreasjon og naturopplevelser. Og en kan si at jeg reagerer på det når jeg ser søppel. Jeg går og plukker søppel når jeg går tur her.

(Gisle)

De turgåerne som jeg intervjuet var ikke så opptatt av de kontemplative verdiene når de var på tur i Tinnemyraområdet. Kanskje det skyldes fraværet av ro og stillhet. Eller kanskje det bare er mange forstyrrende elementer som legger seg utenpå naturen. Bischoff (Bischoff 2012) beskriver hvordan løyper i ulik grad kan falle inn i landskapet avhengig av hvor de er lagt og hvordan de er konstruert. Det at intervjupersonene uttrykker seg så lite om kontemplative verdier skiller seg likevel klart fra det jeg forventet ut fra generelle undersøkelser på landsbasis der turgåerne sier at de kontemplative verdiene er verdifulle og viktige motiver for turgåingen.

MOSJON

Det som kommer helt klart frem fra intervjupersonene er at området rundt Tinnemyra er godt egnet til mosjonsaktiviteter. Området er lett kupert, men det er ikke store høydeforskjeller, noe som gjør det mulig for store grupper mosjonister å trene der. I forhold til mosjonsmotivet spiller ikke støyen fra mennesker eller installasjoner noe særlig rolle. Intervjupersonene ser det da som helt greit å møte mennesker i løypa, i hvert fall inntil en viss grad.

Det er helt greit når det er mye folk her. Å møte 2-3 stykker er hyggelig, å møte 50 er for mye. Det er romslig her. Det går jo stier ut ifra området oppover til Damtjønnkrysset, i det hele tatt oppover Sætreåsen, det er god plass her. Det her er en sånn passe trimrunde for meg - det er 5 km hjemmefra. Og jeg har som mål at det skal jeg kunne klare sånn relativt uanstrengt. Da er jeg på et sånt nivå på kondisjonen at jeg har det bra. Par ganger i uka. I begynnelsen er det et slit, ikke noe moro, så etter hvert går det greit, da har jeg det veldig bra, sover godt og klarer hverdagen og utfordringer.

(Sidsel)

Marianne uttrykker det slik:

”Kjenne at jeg orker å gå, at kroppen fungerer. Det er jo aldri kjedelig å gå tur. Det har bare blitt en vane tror jeg.”

Det at området ligger så sentralt for beboerne i øvre deler av byen (Notodden) gjør det til et ettertraktet mosjonsområde. Nå som stiene er blitt gruset og ujevnhetene rettet ut har joggerne og mosjonistene fått mulighet til å kunne ta på seg skoa rett utenfor døra og løpe ut i turterrenget. Det er også muligheter for de som vil lenger enn det de grusete, tilrettelagte stiene tillater. Det er et stort løypenett av stier som strekker seg langt videre inn i mindre

tilrettelagte områder. De mest aktive legger derfor turene ofte innover der. Roar beskriver det slik:

Jeg gikk på ski forbi her og inn til Storemyr, men en del av etappen var jo forbi her. Så det var nok mer brukt når ungene var mindre. I år har jeg brukt det til bading, og så har jeg gått noen turer inn til Damtjønnkrysset og innover der. Denne 6 km sløyfa, så da går jeg jo langsmed her. Når jeg går hit (Tinnemyra) har jeg vel ofte med kona og hele familien og vi har ja... En del ganger har vi rastet her oppe, hatt med oss mat, både vinter og sommer og av og til hatt bål, ikke så ofte bål, det kunne vi ha hatt oftere.... Kanskje jeg er en litt rastløs sjel, haster av gårde og setter meg kanskje ikke så mye ned som jeg burde med mindreårige.

(Roar)

Etter at området fikk grusetete stier har det dukket opp mange eldre mennesker med staver eller stokker. Disse benytter seg av området mens andre er på skole eller jobb. På den måten får vi frem et vekselbruk av området. En av intervjupersonene beskriver det slik

..... for det er jo tross alt den gamle generasjonen, de eldre, som trenger et sted der de kan bevege seg og for de gamle i befolkningen så er jo dette et veldig mye brukt sted, kanskje mest brukt i hele Notodden.

(Roar)

Mosjon ser ut til å være en viktig (motivasjons)faktor for mange av brukerne av Tinnemyraområdet. At det er løyper av ulik lengde innenfor selve Tinnemyraområdet ser ut til å være viktig for mange av brukerne men det er også viktig at brukerne har muligheter til å følge løyper som strekker seg videre utover i terrenget. Det at ulike grupper og foreninger har

markedsført mosjonstiltak i området ser ut til å ha skapt en enda større interesse for å bruke området til trening og mosjon.

KOMBINASJONEN NATUROPPLEVELSE OG MOSJON

Det kan virke som det å kombinere mosjon med rekreasjon eller avkobling er en god strategi for de som jobber med tilrettelegging av turområder. Det å fokusere på naturen med alle sine årstider og la tankene slippe unna jobb eller andre daglige plikter er avslappende og terapi for det moderne travle mennesket. At dette kan skje samtidig med at du trener kroppen føles svært godt. I alle fall etterpå! Flere av intervjupersonene peker på denne kombinasjonen. Det er vel et typisk trekk for de fleste i dag og prøve å få flest ”fluer i ett smekk”.

Det er veldig godt å være ute. Å komme vekk fra... Å litt å holde seg i form. Det er vel mye det også da.

(Marianne)

Marianne peker på at ved å gå turer får hun både tid til å tenke samtidig som det er sunt å holde seg i form. Friluftsliv for kropp og sjel! Stien rundt Tinnemyra er så kort og så lite kupert at alle kan klare å begynne å trene der. Videre beskriver hun:

.....rundt Tinnemyra for der er det i alle fall enkelt å gå. Eikeskar blir mer tungt å gå hvis du ikke er vant til å gå tur. Så jeg sier det til alle. Begynn å gå hvis målet er å gå ned (i vekt) eller å komme i bedre form. Å begynne å gå er bedre enn å sykle to ganger i uka på friskoteket. Du får beveget deg på en bedre måte også får du en naturopplevelse samtidig.

(Marianne)

Sidsel beskriver noe tilsvarende når hun sier:

Det er i hovedsak mosjon, men også den opplevelsen av å være ute, høre på lyder og se på naturens skiftninger i forhold til årstidene.

(Sidsel)

Intervjupersonene sitter med svært ulik taus kunnskap (Tangen, 2004) og oppfatter den tause forventingen som ligger i turstien på ulik måte. Ut fra dette vil løypa inkludere og ekskludere turgåere avhengig av deres tause kunnskap. Ser vi på intervjupersonene mine så er de alle fornøyde med ”mosjonsbiten” av løypa eller sagt på en litt annen måte; fleksibiliteten som finnes i området gjør at det er muligheter for alle og enhver, fra de som benytter rullator til de mest ihuga orienteringsløpere. De som har behov for et relativt lite, men godt tilrettelagt område får det de trenger uten at det ekskluderer gruppen som vil ha større utfordringer. De har muligheter i et større løypenett som strekker seg lenger ut og er mindre tilrettelagt. Tilretteleggingene for å drive mosjon ser altså ut til å virke svært inkluderende på alle brukergrupper.

Det som flere mener det skorter litt på i turområdet er naturopplevelser. Tilretteleggingen fortrenger til en viss grad mulighetene for naturopplevelser i nærområdet. Flere av intervjupersonene beskriver vandreturer og fjellturer som kommer i tillegg til de kortere daglige turer i Tinnemyraområdet. Det virker som om turgåeren trenger lengre turer med mer ”stillhet” for å ha gode naturopplevelser. Dette stemmer godt overens med flere av funnene til Langseth (Langseth 2003).

«Bylivet blir jo fjernere og fjernere jo lenger man går.»

«Turens varighet spiller også inn på naturopplevelsene han har. En tur som varer lenge er med på å i større grad fjerne tankene fra hverdagslivet og at han forholder seg mer aktivt til omgivelsene rundt, hvordan han skal komme seg opp neste bakke, over bekken og lignende, samtidig som tankene i blant bare kan *drive av gårde*.»

«De to første dagene av turen kretser tankene mye rundt jobb og hverdagsliv. Det tankemessige fokuset flyttes etter hvert i større grad fra ”der” til ”her og nå”, til betraktninger av landskapet hun befinner seg i.»

Tre utdrag fra Langseth 2003, s.81-87

Alle disse uttalelsene peker i retning av at naturopplevelsene er avhengig av det å komme seg litt unna, både i tid og rom. Skal vi ta denne betraktningen for sann blir det gitt av seg selv at en forholdsvis kort tur i et nærområde ikke gir et godt grunnlag for de store naturopplevelser.

Det er likevel flere som setter stor pris på landskapet stien er lagt inn i og de ulike naturelementene de møter på turen. Vannet og vannflaten blir nevnt av flere.

VANNFLATEN

Turområder og turstier blir ofte lagt i nærheten av eller rundt vann. For eksempel turområdet rundt Sognsvann og Kyststien. Vannet gir noen ekstra kvaliteter, muligheter og opplevelser som turgåeren setter pris på. Det som først og fremst faller en inn er vel muligheten til å bade eller eventuelt fiske, men vannet beriker også floraen og faunaen i området. I tillegg er det noe ved vannspeilet på de stille sommerdagene, eller krusningene som kommer fra en lun bris. En intervjuperson dro spesielt frem vannet som en av hovedgrunnene til å bruke området.

Hva skal jeg si? Det å se en vannflate... Vann liver opp! For meg som vestlending blir bare skog litt trist, så vann liver opp og gir egentlig et pust til naturopplevelsen. I tillegg kan det jo være noen ender å se her, fugl, spesielt ender på vannet. Det å ha en vannflate, litt mye himmel over seg og en variasjon i landskapet sånn som her med svaberg og skog og fine bukter og vannet og vegetasjonen sånn som nå med disse vannliljene utpå her og gress, flaskestarr langs land her. Det er jo flott med vannet. Det er jo det som gjør at jeg som kystboer trives i innlandet.

(Roar)

En av de andre intervjupersonene trekker også frem dette med fuglelivet som følger ved vannet.

Jeg synes for eksempel at det er veldig moro å komme hit om våren og se på fuglelivet. Nå er det strandsnipper som har unger rundt om på holmene her. Det kan være stokkender som begynner å få ungene ut på vannet, skjønt jeg har ikke sett det her i år. Vi har mye fisk i vannet vi har et biologisk mangfold av reptiler, salamander, padder og frosker og det er et yndet insektsliv, og vi har krepsdyr i vannet her. Det bør for så vidt være en hemmelighet, men vi har krepsdyr uten krepsepest. Det er mange sånne livsformer som trives i dette området.

(Gisle)

Mange turgåere blir nok ekskludert fra slike betraktninger fordi det krever god kjennskap til fugle- og fiskearter. Fenomener (les naturopplevelser) fortoner seg forskjellig avhengig av folks kunnskap til fenomenene slik Vittersø beskriver (Vittersø, 1998).

TILRETTELEGGINGENS NATUR

Det finnes mange former for tilrettelegging. Noen tilrettelegginger legges merke til umiddelbart, mens andre tilrettelegginger ”hører mer hjemme” og blir knapt lagt merke til. I området rundt Tinnemyra finnes det både store og små tilrettelegginger. Disse ble beskrevet i kapittel om tilretteleggingen rundt Tinnemyra. Noen av disse tilretteleggingene fremmer områdets turverdi og attraksjon, men andre blir hemmere. Her er et utdrag fra Johan Borgen i DNT's årbok fra 1964:

Først lå disse områdene tomme, så ble de fylt, men bare etter forholdsvis få ruter; så ble man anbefalt å søke utenom rutene, man skulle være en avviker; avvikelsen ble organisert. Ruten for avvikelsen kan man klippe ut av avisen./.../ Intet er overlatt til den grusomme tilfeldighet, intet heller det djerve initiativ, det måtte da være akkurat det at en skal gå, det krever en beslutning det og: først det ene benet, så det andre benet, og så – tro det eller ei – det ene igjen.

(Johan Borgen)

Ofte blir den naturen som er minst tilrettelagt beskrevet som vakrere, mer dramatisk og utfordrende en natur som er blitt formet eller påvirket av menneskelig aktivitet. I de ikke tilrettelagte omgivelsene ligger det ikke så mange føringer på hvilke forventninger en skal ha til opplevelsen. Denne ”frie” opplevelsen legger fokus på samhandling og innlevelse.

Bischoff (Bischoff 2006) sier at stien i utgangspunktet har et innebygget budskap og avhengig av tilretteleggingen kommer det frem ulike meninger i dette budskapet. Her er noe eksempler listet opp:

- Preparert grunn, rydde – Ikke slit deg ut!
- Greiner er fjernet – Ikke bli våt!
- Bord og stoler er satt frem – Ikke sitt på bakken

- Merking og skilting – Her kan det forventes underholdning og kunnskap eller eventuelt; dette er trygt!
- Sjøpeldunker – Ikke ta med deg søpla di hjem!

Følger vi Bischoff`s tankegang snakker tilretteleggingene til turgåerne på en helt spesifikk måte. Dette kan sees i sammenheng med Tangens «tause forventninger». Selv om de tause forventningene er personavhengig vil stiens likevel ha et slags generelt budskap til turgåerne. Stien rundt Tinnemyra gir andre opplevelses og erfaringsmuligheter for turgåeren etter tilretteleggingene som har skjedd. Den har altså fått et annet budskap som den kommuniserer til turgåerne. Dette ser ut til å være en dimensjon som tilretteleggerne bruker for lite tid på.

TILRETTELEGGING SOM BLIR LAGT MERKE TIL

Som beskrevet tidligere i oppgaven har det skjedd en rekke tilrettelegginger i Tinnemyraområdet. Noen av tilretteleggingene er mer ”synlige og ruvende” enn andre, men samlet sett har nesten hele turområdet endret karakter som følge av inngrepene som er gjort. Flere av intervjupersonene er inne på at det er en fare med det å tilrettelegge for mye.

Litt usikker på om graden av tilrettelegging har gått for langt. Er litt usikker på om det er nødvendig med så mange brygger og så mange benker. Men det er klart at hvis denne her komiteen satser på at dette her skal være Notoddens nærområde og det er tross alt en bra befolkning her, 12000 innbyggere i kommunen og veldig mange brukere, så kan det hende at det må være sånn. Men som sagt...jeg velger å tru at det er positivt tiltaket som er satt i gang her og at det kommer befolkningen til gode. Store deler av befolkningen og spesielt de som ikke klarer å komme seg så langt ut. De som er litt bevegelseshemma og de som har blitt skikkelig gamle og småbarnsfamilier og de som ikke er vandt til et ”utartet friluftsliv”. De trenger kanskje et slikt område og de er tross alt de fleste av oss.

(Marianne)

Ikke all tilrettelegging blir lagt like godt merke til, og det kan virke som om det er installasjonene som brygger, benker, ramper og griller som er det som blir lagt merke til. Utjevningen av stien er derimot ikke så iøynefallende for mine intervjupersoner, og flyter mer inn i naturopplevelsen som kulturlandskap eller nødvendig tilrettelegging.

Det er jo mange sitteplasser, badeplasser, det er jo den der...den du kan gå på ned i vannet fra brygga. Griller, de mur-sakene. Er det ikke mest det da? Doer har det jo blitt, da. I enden der... Så er det jo søppelkasser da, som jeg håper at folk bruker slik at området ikke blir forsøpla.

(Marianne)

Nei, altså der er jo... Tidligere var det jo den brygga her inne i enden. Og det var den eneste. Nå har jo den komiteen, Tinnemyras venner eller hva de kaller seg de har jo tilrettelagt med en del brygger en del benker og de har jo laget breiere vei for rullestolbrukere, så det betyr jo det at det er blitt mye mer tilrettelagt de siste årene.

(Roar)

NATUROPPLEVELSEN OG TILRETTELEGGING

Når intervjupersonene bruker begrepet naturopplevelse må det forstås som en vid tolkning av begrepet. Intervjupersonene forteller at de sitter igjen med en type naturopplevelse selv om det kan være mange elementer som forstyrrer deres mulighet til å ta inn over seg og oppleve naturen. Flere av intervjupersonene hevder at selv om de møter flere hverdagslige forstyrrelser på turene sine kan de likevel oppleve naturen, og når turen er ferdig sitter de igjen med gode naturopplevelser.

Det tenkte jeg akkurat på i stad. Nei altså, naturopplevelsen kan du godt ha likevel. Men hvis jeg vil være litt alene går jeg nok opp i den gule eller blå løypa. Opp den bratte bakken også inn over der. For da er det mer naturopplevelse nå da, enn det er og bare gå rundt vannet. Løypene er 4 eller 6 km. Det er nok ikke så langt når du går opp den bratte bakken. Da tror jeg du må starte litt lenger nede. Men det er fine løyper... Litt mer tungvint med staver. Da går stavene ned i lyngen.

(Marianne)

Det sier seg jo for så vidt selv. Det trekker ikke fokuset vekk fra det jeg fokuserte på tidligere. Jeg velger mine turveier uavhengig av det der. Jeg oppsøker ikke områdene som er utviklet på den måten. Jeg oppsøker områder der jeg vet at det vokser orkideer, eller der det er jerper i området eller steder som rådyr som går og beiter eller hva som helst. Det gjør meg ingenting

(Gisle)

Sitatene setter fokus på at naturopplevelsen rundt Tinnemyra endres i takt med tilretteleggingen. Det er ikke snakk om bortfall av naturopplevelse, men heller en annen opplevelse. For noen må naturen etter tilretteleggingen oppleves på andre steder enn det som var mulig før, mens for andre er fokuset mot naturopplevelsen så sterk at tilretteleggingen eller den økte bruken av området ikke tar vekk de forstyrrende elementene (tilretteleggingene).

Alt i alt sier jo dette at det er en stor sammenheng mellom tilretteleggingene rundt Tinnemyra og naturopplevelsen til turgåeren, men sammenhengen har flere sjatteringer. Det som for noen kan være negativt for naturopplevelsen kan være helt greit for andre, eller sågar positivt.

NØDVENDIG TILRETTELEGGING

Hva som er nødvendig tilrettelegging er brukerne i høyeste grad uenige om. Det kommer helt an på hvilke ønsker, behov og perspektiv brukeren har til området. Det er også avhengig av hva slags prosjekt som brukeren har. Prosjektet "familietur" krever godt tilrettelagte stier,

mens et turprosjekt for å samle tankene, eller et turprosjekt for å bestige en topp vil trenge så lite som mulig av tilrettelegging. Ut fra dette kan hver enkelt bruker ha en varierende holdning til hva som er nødvendig tilrettelegging i et bestemt område. Nødvendig tilrettelegging avgjøres subjektivt i forhold til hva som passer brukerens prosjekt.

Det er begge deler. Jeg har noen turer i høyfjellet også, og da trenger jeg nødvendigvis ikke følge stiene. Opp på en topp, jeg er litt toppoman. Jeg liker høye fjell og topper og da kan jeg godt gå utenom stier. Men når jeg går med familien blir det som regel på tilrettelagte stier. Barna er ni, tolv og snart femten.

(Roar)

Det kommer også mer tradisjonelle svar. Naturlig tilrettelegging blir forstått som den nødvendige tilretteleggingen eller et minstemål som må til for at brukerne skal kunne ferdes enkelt og greit i området.

Du kan si at jeg er jo avhengig av at det er en tursti, og turlaget har jo hatt sine traseer fra gammelt av og det har vært en tilrettelegging som jeg har syntes har vært veldig bra. Turlaget har en løypekomite som har som oppgave å holde traseene ryddet og åpne.

(Roar)

Nødvendig tilrettelegging kan for noen altså være litt rydding og merking. Andre brukergrupper, slik som rullestolbrukere, eller syklister har behov for en mer tilrettelagt sti enn hva turgåerne har. Ulike brukergrupper gir også ulik slitasje på tursstien og tilretteleggingen må derfor ta høyde for dette.

De tilrettelegginger som jeg drar nytte av er ikke så mange, men jeg ser jo at de tilrettelegginger som er i ferd med å utvikle seg gjør området mer tilgjengelig for flere

brukergrupper for å si det sånn. Positivt så vil det jo være rullestolbrukere som vil ha større tilgang. Det forbauser meg at det ikke har vært større pågang fra rullestolbrukere til nå, jeg har til gode å se rullestolbrukere i området. Med tanke på den gruppen er det investert mye. Mulighetene er absolutt tilstede. Det er ikke tilretteleggingen det skorter på, men det er markedsføringen for de brukergruppene.

(Gisle)

Ser vi nødvendig tilrettelegging i perspektivet fra totalt antall brukergrupper, vil listen over tilrettelegginger bli ganske lang, og på den veien vil nok en del av brukerne falle av, fordi noen av disse tilretteleggingene ødelegger for den enkeltes brukers motivasjon og naturopplevelser i området.

Ja det har det blitt. Alle typer folk. Når de kan rulle med seg en stol... Jeg har også gått rundt der med broren min og barnevogn. Han hadde ikke kommet rundt der før. Alle sammen kan gå samme runden. Før så måtte vi møttes også måtte vi gå en veg frem og tilbake.

(Marianne)

Hvis jeg skal svare bare på vegne av meg selv å være egoistisk så kan det nok tenkes at jeg foretrekker det slik som det var, men hvis jeg skal være litt solidarisk med andre brukergrupper så får jeg vel si at det kanskje er et positivt tiltak.....

(Gisle)

Det ser ut til å være stor vilje blant brukerne av området til å tilrettelegge for minoriteter. Det være seg funksjonshemmede, rullestolbrukere eller småbarnsforeldre med vogn. Majoriteten av brukerne trenger ikke den samme tilretteleggingen, men det og la være å tilrettelegge, og dermed holde grupper tilbake ser ut til å være et ikke alternativ. Inkluderingsønsket og en

ikke-egoistisk tankegang frembringer ulike typer tilrettelegging selv om det er på bekostning av kvaliteter og naturopplevelser som da kan bli borte.

TILRETTELEGGINGENS INNVIRKNING PÅ TUREN

Det er et slags etisk dilemma om det er lov å tenke egoistisk eller ikke rundt spørsmålet som omfatter tilretteleggingens inngripen og ødeleggelse av turopplevelse. De utsagnene som tar opp de negative innvirkningene til tilretteleggingene tar ofte et forbehold om at det er en egoistisk tanke, og at disse egoistiske tankene kanskje ikke passer inn i slike sammenhenger. Man bør jo tenke på flest mulig brukergrupper samtidig, og i alle fall minoritetsgruppene som kan benytte det tilrettelagte området.

For mitt bruk så var det bedre før, det må jeg tilstå. Jeg synes at slik som det var frem til det med de benkene var bra. Jeg foretrekker naturen intakt slik som den fremstår, men det er jo en egoistisk tanke, men det er faktisk slik altså.

(Gisle)

Det er inngrepet i naturen på en slik måte at det fortrenger muligheten for det naturlige dyre og planteliv her

(Gisle)

Naturlig dyre- og planteliv er med på å skape gode naturopplevelser. Bortfall eller forringelse i dyre- og plantelivet vil gi turen dårligere kvalitet og færre naturopplevelser for de som interesserer seg for dette. Bortfallet eller forringelsen i dyre- og plantelivet kan skyldes tilretteleggingen i seg selv, eller det at tilretteleggingen skaper økt ferdsel eller et nytt turmønster.

Ved siden av de fysiske tilretteleggingene i et område kommer det også andre faktorer inn. Hva bringer turgåerne med seg, og hvilke holdninger (tradisjoner) har de til å rydde og holde turområdet reint. Tar de med seg søppel og ved? Eller er det slik at vi kan finne rester av bålplasser med halv brente pølseposer og bokser i askehaugene hvor enn vi snur oss? Det er viktig at forventningene tilretteleggingene skaper ikke legger til rette for en slik forståelse av bruken av området.

Nå er det atskillig mer tilrettelagt og atskillig mer bearbeidet. Jeg ser jo en del fordeler med det at det blir lettere tilgjengelig. Samtidig hvis du får flere brukere er det lettere at det blir forsøpling. Jeg tenker på mopeder og motorkjøretøyer kan jo lettere få adgang til stedet med en annen røffere bruk av området med kanskje forsøpling. For meg er det i meste laget med tilrettelegging sånn personlig.

(Sidsel)

For noen virker tilretteleggingen også forstyrrende i seg selv. De velger da å holde seg i randsonen av det tilrettelagte området for å være mest mulig i den uberørte delen av turområdet.

Jeg kommer jo forbi O-lagshytta på veien fra der jeg bor og så går jeg langs ene siden, som oftest på venstresiden sett nedenfra for der er det, det var i alle fall minst tilrettelagt der med sti og minst vei. Jeg går ofte begge veier på samme siden der det er minst tilrettelagt. På denne siden er det jo vei, selv om det helt langs vannet går en sti.

(Roar)

Det finnes tilsynelatende noen tilrettelegginger eller tiltak som utelukkende virker positivt på de fleste, men det er også helt klart at det er en sammenheng og balansegang mellom tilretteleggingene som gjøres og hvilke folk som benytter seg av området. For mye tilrettelegging eller «feil» tilrettelegging vil kunne føre til at det kommer brukere og

brukergrupper som bruker området på en annen måte enn det som i utgangspunktet var tenkt. Utsagn fra intervjupersonene peker på slike utfordringer.

Det har vært noen mopedder her. Det er det ene. Og det andre tilrettelegging krever også at det er tilrettelagt for søppel her oppe og den søppelordninga må jo få en ansvarlighet når det gjelder henting og tømming rett og slett.

(Roar)

Når det gjelder tømming av søppel har kommunen forpliktet seg til å gjøre dette. Det er en viktig oppgave med tanke på forringelsen som (natur)området ville få dersom det skulle flyte med søppel langs stiene.

Flere av brukerne oppfatter noe tilrettelegging som naturlig tilrettelegging. De forstår den naturlige tilretteleggingen som en type tilrettelegging vi har vært vant til å se i mange sammenhenger tidligere. Turlagene har i en årrekke plassert ut klopper over våte områder og passet på å drenere spesielt våte partier av løypene. Dette er viktig for å kanalisere gangtrafikken og unngå slitasje slik at det ikke blir vide gjørme hull der vegetasjonen ikke vil gro.

Ja, altså du har en naturlig form for tilrettelegging. Det er å få klopper over vannløp. Enkle klopper slik at du kan gå tørrskodd over alt. Og i myrområder legger man gjerne ut stokker, eller drenerer myra slik at den blir tørrlagt. Det er sånn som jeg synes er litt morsomt om våren når snøen går at jeg passer på å holde vannet unna slik at turstien holder seg tør slik at jeg kan begynne å gå med joggesko og det er en form for tilrettelegging som jeg synes er OK. Den tilretteleggingen som vi ser på nå tror jeg ville ha tjent på en estetisk rådgiving at man hadde hatt en slags estetisk rådgiving til å plassere traseene i terrenget å utforme bruer og veiforbindinger på en slik måte at det kunne fremstå som et slags kulturlandskap, da ville det være interessant synes jeg,

men stive jernbjelker som ligger over der er jeg ikke begeistret for. Men jeg er litt spent på å se hvordan det blir når det blir ferdig da. Om man venner seg til det...

(Gisle)

Tilretteleggingen har altså en tendens til å ta fra turgåeren kreativitet og valgmuligheter. Dette støtter opp under teorien om det sosiomaterialistiske handlingsfeltet til Dag Østerberg. Det blir med andre ord færre valgmuligheter for turgåeren. Løypetraseen er tenkt ferdig og regulert av andre. Ingen mulighet til å bli våt på beina, eller vrikke en ankel. Derimot ligger det godt til rette for å jogge eller gå tur i en sosial setting med flere, uten å måtte konsentrere seg nevneverdig om stien eller landskapet. Det kan se ut som om turer på mye tilrettelagte stier bare krever at vi fokuserer med noen deler av sanseapparatet. Dette gir mulighet til å være sosial eller fokusert på andre ting som igjen fører til at turområdet i seg selv ikke er så viktig.

Det er da betimelig å spørre seg om selve grunnen for å gå på tur i et naturlandskap da er borte. Kunne man ikke like gjerne gått en tur i nabolaget? Svarene fra mine intervjupersoner gir ikke en generell oppfatning av forringelse eller ødeleggelse av området, men heller en endret verdi. Det er ikke snakk om et bortfall av verdier, men tilretteleggingen fører rett og slett til en annen bruk av området enn tidligere.

OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

TILGJENGELIGHET OG KVALITET

Turstien rundt Tinnemyra har en rekke kvaliteter som turgåerne setter pris på. Slik var det før den store tilretteleggingen av området startet, og slik er det etter at området er blitt tilrettelagt. Etter tilretteleggingen ser det ut til at flere turgåere enn før benytter seg av området. Dette er i seg selv positivt, men endringen og tilretteleggingen av området bør nyanseres.

Det finnes ulike turområder med ulike verdier. Området rundt Tinnemyra ligger ganske bynært med en trafikkert vei på østsiden av vannet. Turgåerne har bestandig kunnet høre litt bilstøy i området, spesielt fra tungtrafikk som passerer. Området har derfor ikke tidligere heller kunnet tilby kontemplative verdier slik bortgjemte skogsområder eller store åpne fjellandskaper kan. Likevel blir slike kontemplative verdier trukket frem fra intervjupersonene som verdier de er redd for at skal forringes på bakgrunn av tilretteleggingen. Selv om forutsetningene for slike verdier før tilretteleggingen ikke lå så godt til rette, så har tilretteleggingen tatt vekk noe av denne kvaliteten i området. Det at flere turgåere bruker området nå enn før er også med på å forringe muligheten for kontemplasjon.

Når dette er sagt ser det ut til at tilretteleggingen har økt områdets verdi knyttet til mosjon og sosiale aktiviteter. Tilretteleggingen har ført til at veldig mange ulike grupper med mosjonister benytter seg av området. De kan benytte lave joggesko i den godt preparerte turstien og det er god plass til å passere andre turgåere eller mosjonister som er ute. Plattingene og rasteplassene, som er satt ut, ser ut til å fungere godt for ulike grupper å slå seg ned på.

Tilrettelagte områder blir oppfattet på ulike måter av brukerne. Noen brukere finner spesifikke tilrettelegginger svært forstyrrende, mens andre overser eller legger knapt merke til de samme tilretteleggingene. Det er likevel noen tilrettelegginger som stikker seg mer frem enn andre. Installasjoner er eksempel på slike tilrettelegginger som turgåerne legger merke til. Toalettanlegg, brygger, benker og ramper blir altså lagt merke til, mens skilter, broer, og selve stitraséen tenker ikke turgåerne så mye over. Dette er et interessant funn da flere studier, blant annet Bischoff i sin doktoravhandling (2012), viser hvor mye selve stien har å si for

turopplevelsen. Turgåerne som bruker området har kanskje noen fellestrekk i forhold til hvilke forventninger de har til dette spesifikke området, og av den grunn ikke reflekterer over hvordan stien er opparbeidet og hvor den er lagt.

Tilretteleggingens innvirkning på turgåerne er stor, men den er ikke ensartet. Turgåerne har varierende erfaring, motivasjon og forventning for å bruke et området og derfor har tilrettelegging svært varierende effekt. Godt erfarne turgåere blir fort for godt situert i slike tilrettelagte områder og faktisiteten kan oppfattes som kjedelig eller kanskje nærmest fraværende. Turgåere med mindre erfaring eller andre behov vil derimot ha stor nytte av tilretteleggingen som kan være med på å minske faktisiteten slik at å gjennomføre prosjektet «å gå en tur rundt Tinnemyra» blir muliggjort. Det tilrettelagte området vil derfor fortrenge de erfarne grupper av turgåere, mens det vil åpne for de mer uerfarne gruppene. Og med tilretteleggingen, endringen og eventuelt økningen av turgåere vil også kvalitetene i turområdet endre seg.

BELIGGENHET

Tinnemyraområdet ligger som tidligere beskrevet i utkanten av Notodden sentrum. Flere av intervjupersonene beskriver det som svært positivt at området er så nært tilgjengelig. Det er bare å ta på seg skoene å gå ned til området uten at det trengs bil eller annen transport for å komme dit. Det er en verdi i seg selv det at man ikke må ha en transportetappe før turgåingen kan starte. Området ligger inntil den øvre eller østre bydelen av Notodden (Høibødalen, Kaasa og Høgås). Det er heller ikke lange veien dit gjennom skogen fra den nordlige delen av byen (Skogområdet). Begrunnelsene til turgåerne for å bruke området handler i stor grad om beliggenheten og hvor nært til hjemmet området ligger.

Nei altså, det er beliggenheten og tilgjengeligheten som gjør at jeg går her. Det er ikke noe problem å finne de samme kvalitetene andre steder.

(Gisle)

Det kan virke som om tilretteleggingene kommer i andre rekke for flere av turgåerne som bruker området. Dette er helt på linje med andre undersøkelser som viser at nærhet til skog og naturarealer er av de viktigste faktorene når folk velger hvor de skal bosette seg. (Gundersen, 2008). For andre turgåere er tilretteleggingene av avgjørende art. Turgåere som for eksempel trenger rullestol eller barnevogner er jo helt avhengig av at stien eller løypa er tilrettelagt for den type fremkomstmiddel. Det kommer også utsagn som går i den retning at et område på mange måter blir lettere tilgjengelig etter tilrettelegging. Vi har en tendens til å velge de enkle alternativene når det er snakk om ettermiddagsturer eller kortere turer generelt.

Må vel bli mest tilrettelegging det da. Jeg går vel mest der som det er laget til. Det er så lett når jeg bor der jeg bor. Jeg har bodd der i 20 år og jeg har vært veldig glad i Tinnemyra hele tiden. Det er bare å ta på seg skoa og gå rett ut. Alt du må kjøre til blir mer tiltak.

(Marianne)

Når det derimot blir snakk om litt lengre turer både i tid og utstrekning kan det virke som om turgåerne tolererer lengre transportetapper til og fra turområdet. En hel eller halv dag er da likevel satt av til formålet og transporten til og fra turområdet blir en del av turen.

Det er rundt Tinnemyra jeg går. Eikeskar blir mer sånn helgetur det. Og det er ikke så ofte heller. Men jeg var der akkurat nå for ikke så lenge siden. Så har jeg jo gått litt på Elgsjø.

(Marianne)

Etter at parkeringsplassen ble anlagt ser det også ut til at området trekker på turgåere som bor lenger unna. På fine dager er parkeringsplassen nesten full av biler og det myldrer av turgåere

der. De er enten på vei til å starte eller avslutte turen sin og finner det da ofte hyggelig å slå av en prat med andre turgåere.

Tinnemyra ligger nært til tre av byens skoler og disse benytter stadig området til ekskursjoner og friluftslivsformål. Barnehagene i nærheten er også brukere av området innimellom. Selv om det ikke er regulert i forhold til bruk kan det virke som om området er stort nok til å ta i mot alle disse gruppene.

Det er god plass da, du kan ta en klasse på tur... var det en fisk som hoppet... Det er mulig å studere her, skolene kan ha prosjekter her, barna kan fange rompetroll og småfisker, barnehagene kommer hit. Har ikke hørt noe om at slike ting kolliderer.

(Gisle)

TERRENGETS FORM OG UTSEENDE

Terrenget rundt Tinnemyra er lett kupert, men ganske flatt og oversiktlig. Beveger man seg lenger vekk fra vannet blir terrenget mer kupert og eldre skog dominerer. Løypa rundt vannet er ca. 2 km, og den passer fint både for turgåerne som vil få litt frisk luft, og for de som ønsker en sosial runde sammen med venner eller familie.

Løypa blir også brukt av de som ønsker å trene. Den kan brukes som start og slutt punkt i treningsøkta for de som ønsker å løpe lenger innover i skogen i stisystemene, eller så er det mulig å løpe flere runder.

Det er noe med dette terrenget som er sånn middels utfordrende for kondisjon og den biten at det er passe flatt liksom det er greit for meg.

(Sidsel)

Stiens plassering i forhold til rasteplassene er viktig med tanke på å kunne være litt for seg selv når man setter seg ned. Det å legge sitteplassene og grillplassene litt bort fra stien gir mulighet til et «lite privatrom» for de som tar en pause eller griller pølser med familien.

Sosialt, du kan treffe folk. Folk avtaler å treffes å grille og sånt. Det passer for hele familien. Det er lett å planlegge familietur hit. Det er en verdi i tillegg til de andre.

(Sidsel)

Formen og utseende på stien gir signaler til turgåeren. Der man før måtte ha oppmerksomheten ned på bakken for ikke å snuble eller bli våt på beina, kan man nå heller vende blikket ut mot vannet eller mot andre motiver. Ut fra et sosiomaterialistisk syn vil en jo kunne si at flere handlingsfelt er endret. Turgåeren blir ikke nå stilt overfor de valgalternativer som tidligere lå i stien. Ser man veldig positivt på det kan en si at tilretteleggingen gir turgåeren nye handlingsrom. Men intervjupersonene kommer med noen innspill som kan tyde på at de savner noe av den motstanden som en ikke så altfor godt tilrettelagt løype lagde. Det blir altså ikke helt det samme å legge turen langs en godt opparbeidet trase i forhold til en noe enklere sti.

Du måtte gå på noen steiner for å komme over bekker. Jeg synes ikke det gjorde noe. Nå er det jo veldig lett da, for alle. Det bør være slik som det er nå for nå kan det brukes av mange flere. Jeg kunne jo gå andre plasser før også. Men jeg var med på tur og gikk med en som måtte snu for han kom ikke over dette bekkestyret, og det er jo ikke noe poeng. Derfor bør området være slik det er blitt nå selv om jeg klarte meg før.

(Marianne)

En ting, vet ikke om dette passer helt inn i spørsmålene men dette at det er variasjon i underlaget synes jeg også er en kvalitet. At jeg går noe på barnåler og over røtter og sånn synes jeg er en kvalitet og det blir borte nå som de legger grusen. Jeg kan jo velge en annen sti, men allikevel er det en kvalitet som egentlig er positiv for en turgåer. Det er sunt for kroppen å variere underlaget. Også er det ja når du skal løfte og konsentrere deg det fungerer bedre som trim tror jeg. Jeg tror de lave steinene er under vann i vårløsningen. Det blir en form for lek tror jeg, utfordring. Et element av prestasjon som er lystbetont. Det kan fort bli regler skal vi se hvem som klarer det fort, hvem som klarer å hoppe over flest steiner en iboende trang til utfordring tror jeg.

(Sidsel)

Etter tilretteleggingen ligger det altså andre tause forventninger i stien (eller traseen). For turgåere som har brukt området i lengre tid vil det nok være slik at de savner noe av den gamle ikke så mye tilrettelagte formen. Disse turgåerne står nå ovenfor et valg. Skal de velge å bruke området selv om det ikke gir de samme utfordringene som tidligere eller skal de begynne å gå tur i nye områder?

Det som i alle fall kommer klart frem uavhengig av tilretteleggingsgraden rundt Tinnemyra er at turen og turområdet er med på å gi økt livskvalitet for turgåerne.

Så lenge eldre folk klarer å gå runden rundt har de en bedre livskvalitet.

(Marianne)

STIEN VIDERE

Tinnemyraområdet har i det siste tiåret blitt utsatt for økende grad av tilrettelegging. Etter at jeg hadde gjennomført mine intervjuer har stien blitt tilrettelagt med belysning. Ikke slik som de vanlige lysløypene med store master og flomlys, men med mindre «pullerter» og lavstrømbelysning festet til trærne. Det har vært fokus på at belysningen ikke skulle være ett nytt stort inngrep i turstien, men heller noe som går mer i pakt med stien og området.

Hva som videre blir tilrettelagt kan vi vel bare lure på, men jeg har et håp for fremtiden som går i retning av et mer balansert syn på tilretteleggingen. Tilretteleggerne og turgåerne trenger å se både forsiden og baksiden av tilretteleggingens medalje og sette disse opp i mot hverandre før valgene blir tatt. De må spørre seg hvilket fokus skal vi legge på behovene som oppstår; skal det legges mot antall brukere kontra antall brukergrupper, og vil behovene overse naturopplevelser og naturkvaliteter som står i fare for å bli borte dersom tilretteleggingene gjennomføres? Og hva har for øvrig høyest verdi?

Jeg mener det også er viktig ikke å gjennomføre en universell tilrettelegging av alle turområder. Det blir viktig å ta vare på områdenes særegenheter slik at turgåerne kan møte et bredt spekter av turområder og gjennom dette møte på de ulike kvaliteter og verdier som finnes i hvert enkelt område. Jeg ønsker turgåerne rike og varierte naturopplevelser i årene fremover! Dagens forvaltning og tilrettelegging er mye universell utforming og fremkommelighet, kanskje morgendagens forvaltning også vil fokusere på natursyn og naturopplevelser?

LITTERATURLISTE

- Bekkevold, Knut Egil (2008) *Tilstand av natur. Naturopplevelse i Hans Børli's lyrikk.*
Masteroppgave HiT
- Bischoff, Annette (2012) *Mellom meg og det andre er der stier... En avhandling om stier, mennesker og naturopplevelser.* Doktoravhandling ved UMB 2012:32
- Bischoff, Anette (2006) *Fornemmelse for stien.* Publisert i rapport; Forskning i Friluft. FRIFO 2006
- Bischoff, Annette (2001) *En naturstiopplevelse – stiens og merkingens makt.* Innlegg på forskningskonferansen Idrettspolitikk som storknet mening og skapende kraft, 3-4 desember 2001
- Bischoff, Annette og Odden, Alf (2000) *Friluftsliv et mangfoldig begrep.* Bidrag til Stortingsmelding 2000
- Breivig, Gunnar og Vaagbø, Ola (1999) *Jakten på det gode liv. Utviklingen i fysisk aktivitet i den norske befolkning i perioden 1985-1997.* NIH. Skrifter i utvalg, bind 13.
- Csikszentmihalyi, Mihaly (1991) *Flow. Optimalopplevelsens psykologi.* Munksgaard.
- Fangen, Katrine (2004) *Deltagende observasjon.* Fagbokforlaget
- Flyvbjerg, Bent (1991) *Rationalitet og makt. Bind 1. Det konkrete videnskap.* Akademisk forlag, København. 1. Utg., 4.opplag 1993.
- Gundersen, Vegard (2008) *Skogbruk og friluftsliv i bynære strøk – hvilke ønsker har dagens brukere til utmark?* NORSKOG-rapport 2008-1
- Halvorsen, Knut (1993) *Å forske på samfunnet.* Oslo: Bedriftsøkonomforlaget
- Holme, I M og Krohn Solvang, B (1991) *Metodevalg og metodebruk.* TANO
- Jacobsen, Dag Ingvar (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode.* 2 utgave. Høyskoleforlaget.

- Kvale, Steinar (1997) *Det kvalitative forskerintervju*. Ad Notam Gyldendal
- Langseth, Tommy (2003) *Bidrag til forståelse av fjellturens meningsfulle oppbygning. En hermeneutisk - fenomenologisk analyse av det å gå alene i fjellet*. Hovedfagsoppgave. UiB.
- Odden, Alf (2008) *Hva skjer med norsk friluftsliv? En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2004*. Doktoravhandling ved NTNU 2008:289
- Odden, Alf og Aas, Øystein (2002) *Utkast til: Motiver for friluftundersøkelse – Teori, metoder og resultater fra norske undersøkelser i perioden 1974 – 2001*. HiT
- Olsen, Dag-Øyvind (2009) *Tilrettelegging på ville veier – et kritisk blikk på tilrettelegging for friluftsliv*. Masteroppgave HiT
- Smith, L.M. (1990) *Ethics in qualitative field research: An individual perspective*. I:E.W. Eisner og Peskin (red.), *Qualitative Inquiry in Education* (s 258-276). New York Teachers College Press
- Tangen, Jan Ove (2004) *Idrettsanlegg og anleggsbrukere – tause forventninger og taus kunnskap*. HiT skrift
- Tangen, Jan Ove (2001) *Idrettsanlegg og anleggsbrukere – tause forventninger og taus kunnskap*. Foreløpig utkast
- Tangen, Jan Ove (1999) *Kyststien – en turløype med bruksanvisning. Fra prosjektet "Idrettens inklusjons- og eksklusjonsmekanismer. NFR-programmet "Idrett, samfunn og frivillig organisering*.
- Teigland, Jon (2001) *Effekter av vannkraftutbygging for friluftsliv og reiseliv. En langtidsstudie 1990-1999 av endringer i fritidsbruken av Engabreen/Svartisen i Nordland og samspillseffekter mellom kraftutbygging og andre samfunnsendringer*. VF-rapport 1/01
- Teigland, Jon og Vorkinn, Marit (1987) *Effekten av vannkraftutbygging i Aurlandsdalen for friluftsliv og reiseliv*. Utgitt av MVU-sekretariatet, NIVA, OSLO

- Telseth, Frode (2005) *Dra på. Bidrag til forståelse av frikjørerens og frikjøringsfenomenets meningsdimensjoner*. Hovedfagsoppgave. HiT
- Tordsson, Bjørn (1999) *Om friluftsliv som naturforståelse og om friluftslivets egenart*. Innlegg på naturfilosofisk seminar. Finse
- Tordsson, Bjørn (2000) *Friluftsliv tradisjon og modernitet*. Ettårseksamen til Dr. scient. graden. NIH
- Tordsson, Bjørn (2002) *Å svare på naturens åpne tiltale – en undersøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturelt fenomen*. Dr scient avhandling levert ved Institutt for samfunnsfag, Norges idrettshøgskole, Vefall
- Veiden og Burkeland (1999) *Samfunnsvitenskapelig ordbok*
- Vistad, Odd Inge (2009) Forelesningsnotat for masterstudiet HIT. 6. Mars 2009.
- Vistad, Odd Inge (2007) *Konferansen "Friluftsliv – livskvalitet og psykisk helse"* Førde 10-11 mai 2007. Den gode turen – eit forskningsprosjekt, NINA
- Vistad, Odd Inge (1994) *I skogen og i skolten. En analyse av friluftsliv, miljøoppleveling, påverknad og forvaltning i Femundsmarka, med jamføringar til Rogen og Långfjället*. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Trondheim
- Vittersø, Joar (1999) *Motivasjon, mening og friluftsliv. En langtidsstudie av forholdet mellom personlige målsetninger og naturopplevelser*. Østlandsforskning
- Vorkinn, Marit, Vittersø, Joar og Riese, Hanne (2000) *Norsk friluftsliv – på randen av modernisering. Oppsummering og diskusjon av hovedresultater*. ØF-rapport nr. 02/2000 Østlandsforskning
- Vaagbø, Ola (1993) *Den norske turkulturen*. FRIFO
- Ørbeck Hansen, Atle (2000) *En rusletur på nye veier. En systemteoretisk tilnærming til turgåing som sosialt system og en analyse av hvordan systemet kommer til uttrykk i Kyststien i Larvik kommune*. Hovedfagsoppgave i idrett. Høgskolen i Telemark, Avdeling Bø, i samarbeid med Norges idrettshøgskole. Bø i Telemark

Østerberg, Dag (2003) *Sosiologiens nøkkelbegreper*. Cappelen akademiske forlag as, Oslo. 6. utgave 2003

Østerberg, Dag (1990) *Det sosiomaterielle handlingsfeltet*. Artikkel i *Kulturanalyse* Ivar Frønes (red.) Gyldendal. Oslo

Aase, Tor Halfdan og Fossåskaret Erik (2007) *Skapte virkeligheter. Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget, Oslo

VEDLEGG

VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE

Jeg er student ved Høgskolen i Telemark, der jeg er i ferd med å skrive en hovedfagsoppgave om merking av stier og tilretteleggingstiltak for friluftsliv. Jeg ønsker å stille deg noen spørsmål om hvorfor du legger turen din til akkurat dette området i dag.

Området rundt Tinnemyra er blitt tilrettelagt for et bredt spekter av innbyggerne med bl.a. stier, sittegrupper, badeplasser, brygger, med mer. Mange interessegrupper har vært inne og gjort en stor innsats på området.

I forbindelse med alt som er blitt gjort i området ønsker jeg å stille deg noen spørsmål omkring denne tilretteleggingen. I grove trekk lurer jeg på hvordan denne tilretteleggingen påvirker din naturopplevelse når du er på tur i området

Jeg vil i starten av intervjuet spørre deg om litt personalia som navn, adresse, alder og yrke, men ingen vil kunne spore det tilbake til deg i sluttrapporten.

Jeg kommer til å ta opp intervjuet på bånd.

Ønsker du fremdeles å delta i intervjuet?

Personalia

Navn:

Adresse:

Tlf.:

Utdanning:

Yrke:

Alder:

Eventuelt:

Innledning

1. Hva slags friluftslivsaktiviteter driver du med?

(Hvor stor del av friluftslivsaktivitetene foregår i Tinnemyra området?)

2. Hvor ofte driver du turgåing/friluftsliv (definer friluftsliv)?

(Hvor mange ganger i uka, måneden eller året?)

3. Hvor ofte bruker du området rundt Tinnemyra til turgåing/friluftsliv?

(Hvor mange ganger i uka, måneden eller året?)

4. Hvor ofte bruker du andre områder enn området rundt Tinnemyra til turgåing/friluftsliv?

(Hvor mange ganger i uka, måneden eller året?)

5. Driver du vanligvis turgåing/friluftsliv i tilrettelagte områder eller i områder uten tilrettelegging?

(Hva kjennetegner de områdene respondenten benytter til turgåing/friluftsliv?)

Hoveddel

6. Hvorfor er du her på tur i dag? (Motiv for turen generelt)

7. Hva ønsker du å få ut av turen?

8. Hvilke tilrettelegginger finnes i området?

9. Hva får du her som du ikke får andre steder? (stedsvalg, tilrettelegging, med mer.)

10. Foretrekker du området slik som det ser ut i dag fremfor tidligere?

11. Er det positive forhold ved dette turområdet som bør nevnes?

12. Er det negative forhold ved dette turområdet som bør nevnes?

13. Er dette området blitt mer attraktivt etter tilretteleggingen?

(hva føles forskjellig?)

14. Hvordan vurderer du tilretteleggingens betydning for at du velger å drive turgåing/friluftsliv i dette området?

15. Forandrer tilretteleggingen din naturopplevelse i området? (vanskelig spørsmål som krever reflekterte intervjuobjekter, naturopplevelse er vidt og vagt)

16. Ville du ha drevet turgåing/friluftsliv her om området ikke var tilrettelagt?

17. Hadde du foretrukket at det ikke var tilrettelagt her?

18. Bidrar tilretteleggingen til at du velger dette området fremfor andre områder?

19. Bidrar tilretteleggingen til at du driver oftere med turgåing/friluftsliv her?

Avrunding

1. Hvorfor startet du med friluftsliv?
2. Hvilke inngangsverdier hadde du inn i friluftslivet?
3. Er det noe du ønsker å tilføye før jeg avslutter intervjuet?

Avklar med respondenten om det er greit at jeg tar kontakt ved uklarheter.

Avklar om respondenten ønsker et eksemplar av avhandlingen.

Takk skal du ha. Dette har vært svært nyttig. Dine vurderinger og svar vil være til stor hjelp i mitt videre arbeid.